

POCHRANA SPOTREBITEĽA A PREMLČANIE EX OFFO

Pri ustanovovaní zákonných podmienok ochrany spotrebiteľa, dlžníka, je nutné dbať na vyváženosť právnej úpravy z hľadiska jednotlivých ústavných štandardov vrátane princípu právneho štátu.

Aj keď je ochrana spotrebiteľov neoddeliteľnou súčasťou súčasného súkromného práva a postavenie spotrebiteľov je potrebné brať vážne, ochranu spotrebiteľov je nutné interpretovať triezvo, neutrálne ako akékoľvek iné právne inštitúty.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 11/2016 zo 7. februára 2018)

Ústavný súd Slovenskej republiky na verejnom zasadnutí 7. februára 2018 v pléne zloženom z predsedníčky Ivety Macejkovej a zo sudcov Jany Baricovej, Petra Brňáka, Miroslava Duriša, Ľudmily Gajdošíkovej, Sergeja Kohuta, Jany Laššákovvej, Milana Ľalíka, Mojmíra Mamojku, Lajosa Mészároša (sudca spravodajca), Marianny Mochnáčovej, Ladislava Orosza a Rudolfa Tkáčika o návrhu Okresného súdu Košice II, zastúpeného samosudcom JUDr. Rastislavom Pellom, na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 144 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky o súlade § 5b zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov s čl. 1 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky za účasti Národnej rady Slovenskej republiky ako účastníka konania a vlády Slovenskej republiky ako vedľajšieho účastníka takto

r o z h o d o l :

Ustanovenie § 5b zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov **n i e j e v s ú l a d e** s čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

O d ô v o d n e n i e :

I .

1.1 Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 8. septembra 2015 doručený návrh Okresného súdu Košice II (ďalej aj „okresný súd“ alebo „navrhovateľ“), zastúpeného samosudcom JUDr. Rastislavom Pellom, na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 144 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade § 5b (ďalej aj „napadnuté ustanovenie“) zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane spotrebiteľa“) s čl. 1 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 ústavy za účasti Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej aj „národná rada“ alebo „zákonodarca“) ako účastníka konania a vlády Slovenskej republiky (ďalej aj „vláda“) ako vedľajšieho účastníka.

1.2 Podstatou veci je posúdenie, či povinnosť súdu *ex offo* prihliadať na premlčanie spotrebiteľského úveru je v súlade s čl. 46 ods. 1 ústavy zaručujúcim právo na nestranný súd,

právo na súdnu ochranu a právo na prístup k súdu v spojení s právnou istotou, ktorá je garantovaná tak čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj čl. 1 ods. 1 ústavy.

- predmet konania

2. Okresný súd v návrhu uviedol, že sa na tomto súde vedie občianske súdne konanie v právnej veci žalobcu EOS KSI Slovensko, s. r. o. (ďalej len „žalobca“), proti žalovanému P. B. o zaplatenie 55,07 € s príslušenstvom z titulu nároku žalobcu na zaplatenie odmeny za poskytnutie telekomunikačných služieb (žalobca získal predmetnú pohľadávku postúpením od postupcu Telefónica O2 Slovakia, s. r. o.).

3. Okresný súd ďalej uvádza, že žaloba bola podaná 5. novembra 2013 a jedna z pohľadávok uplatnená v žalobnom návrhu (konkrétne nárok na uhradenie odmeny vo výške 10,10 € vyúčtovaný faktúrou č. 1011035967) sa stala splatnou 2. novembra 2010. Okresný súd poukazuje na to, že s poukazom na znenie § 100 a § 101 Občianskeho zákonníka ide o premlčaný nárok. Všeobecná úprava premlčania v § 100 ods. 1 druhej vete Občianskeho zákonníka ustanovuje, že premlčané právo veriteľovi nemožno priznať v prípade, ak sa dlžník premlčania dovoľá.

4. Navrhovateľ oproti uvedenému poukazuje na znenie § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa: „Orgán rozhodujúci o nárokoch zo spotrebiteľskej zmluvy prihliada aj bez návrhu na nemožnosť uplatnenia práva, na oslabenie nároku predávajúceho voči spotrebiteľovi, vrátane jeho premlčania alebo na inú zákonnú prekážku alebo zákonný dôvod, ktoré bránia uplatniť alebo priznať plnenie predávajúceho voči spotrebiteľovi, aj keď by inak bolo potrebné, aby sa spotrebiteľ týchto skutočností dovoľával.“

5. Okresný súd konštatuje, že počas občianskeho súdneho konania dospel k záveru, že § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa je v rozpore s ústavným právom účastníka konania na súdnu ochranu. Z uvedeného dôvodu konajúci súd uznesením sp. zn. 36 C 117/2015 zo 17. júla 2015 podľa § 109 ods. 1 písmena b) v tom čase platného a účinného Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“) konanie prerušil a pristúpil k podaniu tohto návrhu na začatie konania pred ústavným súdom. Uznesenie o prerušení konania nadobudlo právoplatnosť 11. augusta 2015. Podľa názoru okresného súdu je § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa v rozpore s čl. 1 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 ústavy.

6. Zásadný rozpor napadnutého ustanovenia s ústavou je podľa okresného súdu *«dany skutočnosťou, že aplikácia tohto zákonného ustanovenia jednostranne zvýhodňuje dlžníka - spotrebiteľa a to tým, že „nestranný“ súd (prípadne iný orgán) má povinnosť prihliadať na oslabenie nároku predávajúceho voči spotrebiteľovi, vrátane jeho premlčania alebo na inú zákonnú prekážku alebo zákonný dôvod, ktoré bránia uplatniť alebo priznať plnenie predávajúceho voči spotrebiteľovi. Takáto ochrana jedného z účastníkov občianskeho súdneho konania (aplikácia námietky premlčania aj napriek tomu, že nebola účastníkom vznesená, hoci by inak vo všeobecnosti mala byť vznesená) voči druhému účastníkovi je podľa názoru konajúceho súdu v rozpore s princípom nestrannosti súdu a teda aj s princípom právneho štátu.»*

7. Vzhľadom na uvedené dôvody okresný súd navrhuje, aby ústavný súd nálezom takto rozhodol:

„Ustanovenia § 5b Zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov nie sú v súlade s ustanovením čl. 1 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 Zákona č. 460/1992 Zb. (Ústava Slovenskej republiky).“

- priebeh konania

8. Ústavný súd návrh okresného súdu predbežne prerokoval a uznesením č. k. PL. ÚS 11/2016-7 ho prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších prepisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie.

- vyjadrenie Národnej rady Slovenskej republiky

9. Ústavnému súdu bolo 8. septembra 2017 doručené stanovisko účastníka konania – Národnej rady Slovenskej republiky č. PREDS-55/2017, z ktorého vyplynulo:

9.1 Národná rada na úvod vyjadrenia k uzneseniu o prijatí veci na ďalšie konanie pripomína nekalé praktiky, ktoré boli mnohými veriteľmi bežne využívané pri uplatňovaní nárokov zo spotrebiteľských zmlúv. Podľa Národnej rady Slovenskej republiky (i) veritelia nechali máme uplynúť premlčaciu lehotu a aj napriek tejto skutočnosti uplatnili svoj nárok na súde. Veritelia sa pritom spoliehali na „právnú slabosť“ spotrebiteľov, ktorí o možnosti uplatnenia námietky premlčania s ohľadom na svoje postavenie a právne vedomie ani len nevedeli a v súdnom konaní buď vôbec nevystupovali (nezúčastňovali sa ho), alebo z dôvodu nevedomosti radšej (najčastejšie ďalším úverovaním) uhradili premlčanú pohľadávku, prípadne pred súdom uznali premlčaný nárok. (ii) Veritelia vo svojich právnych vzťahoch so spotrebiteľmi využívali tzv. zabezpečovací prevod práva alebo požadovali vystaviť blanko zmenku. (iii) Odplata za poskytnutie úveru často presahovala samotnú istinu úveru poskytnutého na základe spotrebiteľskej zmluvy, ďalej (iii) úžerná odplata sa vždy kombinovala so zmluvnými sankciami za porušenie zmluvných povinností spotrebiteľa, ktoré v spotrebiteľských zmluvách veriteľov predstavovali percentuálne vyjadrenie v rozpätí 91,25 % – 760 % a boli hradené na základe klauzúl o prednostnom započítaní čiastočného plnenia spotrebiteľa na sankcie, čím sa znemožňovala úhrada istiny a spotrebiteľ sa ocitol v stave plnenia tzv. nekonečného záväzku. (iv) Podmienkou poskytnutia úveru bolo podpísanie splnomocnenia na zabezpečenie záväzku majetkom spotrebiteľa a na následné postihovanie majetku spotrebiteľa udeľované tretej, s veriteľom spriaznenej osobe, ktorú vždy vyberal veriteľ, a táto osoba bez vedomia spotrebiteľa nekontrolovane zaťažovala jeho majetok. (v) Podmienkou poskytnutia úveru bolo spísanie notárskej zápisnice o uznaní záväzku, o vykonateľnosti pre účely začatia exekučného konania a v početných prípadoch aj spísanie notárskej zápisnice o „dobrovoľnom“ vypratání nehnuteľnosti, ktorá bola predmetom zálohy alebo zabezpečenia zabezpečovacím prevodom práva, porušoval sa zákaz hotovosti a pri poskytnutí úveru v hotovosti bola časť úveru vo forme poplatku spotrebiteľovi ihneď odňatá (v skutočnosti dostal menej ako bolo „na papieri“), no plniť musel celú v zmluve uvedenú istinu. (vi) Od spotrebiteľa sa vyžadovalo uzavretie zmluvy o tzv. doplnkovej službe, ako je napríklad týždenná návšteva v domácnosti spotrebiteľa s cieľom výberu týždenných splátok (tento poplatok sa nezarátal do ročnej percentuálnej miery nákladov). (vii) Od spotrebiteľa sa vyžadovalo uzavretie zmluvy s tretím subjektom, napríklad zmluva na tzv. evidenciu splátok a inkasa úveru (poplatky tretiemu subjektu sa nezarátal do ročnej percentuálnej miery nákladov). (viii) Nepreveroval sa príjem spotrebiteľa, jeho rizikovosť a schopnosť splácať budúce záväzky a bežne sa uzatváralo 5 a viac úverových kontraktov s nebonitým a nemajetným spotrebiteľom napriek tomu, že spotrebiteľ nedokázal splniť ani v poradí prvý záväzok. V praxi tak dochádzalo k prípadom, kde rodina spotrebiteľov (manžel a manželka) mala uzavretých 40 – 56 úverových kontraktov. (ix) Viac ako 150 000 spotrebiteľských sporov ročne riešili na základe nekalých výhradných rozhodcovských doložiek odnímajúcich spotrebiteľom prístup k všeobecnému súdu rozhodcovské súdy zriadené alebo spriaznené s

veriteľom (dodávateľom) s tým, že niektoré rozhodcovské súdy s tromi rozhodcami zamestnanými na plný úväzok v iných zamestnaniach (na iných pracovných pozíciách) boli schopné týždenne produkovať 7 000 cyklostylovaných formulárových rozhodnutí, ktoré sa stávali exekučnými titulmi. (x) Na základe exekučných titulov, najmä rozhodcovských rozsudkov došlo k značnému nárastu exekučných konaní vedených proti spotrebiteľom odhadovaných v počte niekoľko stotisíc, čo potvrdzuje aj vedenie exekúcií v prípade dôchodcov, ktorých malo byť v odhade iba na návrh nebankových subjektov v roku 2014 vedených takmer 28 000 a v rámci ktorých boli dôchodcom vykonávané zrážky z dôchodkových dávok. Podľa informácii Sociálnej poisťovne vo februári 2015 sa exekúcie týkali 29 387 dôchodkov, vo februári 2016 ich počet stúpol na 32 429 a vo februári 2017 už Sociálna poisťovňa vykonávala 35 804 exekučných zrážok z dôchodkov. (xi) Národná rada taktiež poukazuje na nekontrolovateľné vymáhanie pohľadávok založené na priamom tlaku na spotrebiteľov a ich rodinných príslušníkov (kontaktovanie, zasielanie zásielok s nápisom dlžník, lepenie nálepiek s logom dlžník na dvere bytov spotrebiteľov, zverejňovanie zoznamu dlžníkov v miestnom rozhlase a miestnej tlači), (xii) na vedomé klamanie spotrebiteľov v otázkach ročnej percentuálnej miery nákladov uvádzanej v spotrebiteľských zmluvách (rozsudok C-453/10, Perenič, Pereničová proti SOS financ, spol. s r. o.), (xiii) na vyplňanie (tzv. krížikovanie) účelu úveru „na podnikanie“, „na zamestnanie“ veriteľom s cieľom zbaviť od začiatku spotrebiteľa akejkolvek právnej ochrany upravenej v Občianskom zákonníku a v ďalších predpisoch určených na ochranu spotrebiteľa.

9.2 Národná rada osobitne akcentuje nekalé praktiky mobilných operátorov. Neprijateľné zmluvné podmienky a nekalé obchodné praktiky sa podľa národnej rady v najväčšom meradle uplatňovali na finančnom trhu, čo bolo dané najmä možnosťou bezprostredného enormného zisku veriteľov z úžerných plnení, predajov nehnuteľností získaných zabezpečovacím prevodom práva za zlomok ceny nehnuteľnosti (obydlia) korešpondujúci výške niekoľkonásobne nižšej úverovej pohľadávky. Práve poznatky z poškodzovania práv spotrebiteľov na finančnom trhu preto umožňovali konkrétnym smerom orientovať legislatívnu iniciatívu zákonodarcu. Uvedené však nič nemení na skutočnosti, že používanie neprijateľných zmluvných podmienok a nekalých obchodných praktík neobišlo ani jeden sektor trhu tovarov a služieb pre spotrebiteľov. Príkladom je aj prípad, ktorý ústavnému súdu predložil konajúci súd. Charakter praktík a plnení požadovaných zo strany mobilných operátorov od spotrebiteľov bol v rozhodnom období, v ktorom vznikla aj pohľadávka uplatňovaná v konaní, v ktorom bola vec predložená ústavnému súdu, spojený s agresívnou konkurenciou jednotlivých operátorov vedúcou k stavu, že mobilní operátori boli schopní dať ktorémukolvek záujemcovi mobilný telefón a túto cielenú neopatnosť pri skúmaní bonity spotrebiteľa kompenzovali nemorálnymi sankciami vo výške niekoľko sto eur, ktoré mali zabezpečiť kompenzáciu ceny mobilného telefónu pre prípad predčasného skončenia zmluvného vzťahu. Hromadné uplatňovanie pohľadávok z uvedených zmluvných pokút a nerešpektovanie ustanovení o zákaze používania neprijateľných zmluvných podmienok viedlo k potrebe prijatia § 53a Občianskeho zákonníka, ktorý bol prelomovo aplikovaný práve v sporoch s mobilnými operátormi a práve jeho účinkom došlo k zásadnej zmene všeobecných obchodných podmienok mobilných operátorov, ktorí začali uplatňovať primerané a regresívne zmluvné pokuty za porušenie zmluvných povinností spotrebiteľov. Pre úplnosť národná rada dopĺňa, že ani účinky uplatňovania § 53a Občianskeho zákonníka však nezabránili pokračujúcemu konaniu mobilných operátorov a im spriaznených postupníkov, ktorí sa nechceli vzdať pohľadávok z nemorálnych zmluvných pokút a postupne na súdoch uplatňovali dané pohľadávky z iných právnych dôvodov, najmä

z titulu náhrady škody. Toto cielené konanie sledovalo obídenie režimu prijatého § 53a Občianskeho zákonníka, ktorý navyše neposkytoval ani nijakú ochranu pred sústavným uplatňovaním premľaných pohľadávok voči spotrebiteľom. V tomto smere je potrebné podľa národnej rady uzavrieť, že to bola aj snaha obchádzať účinky § 53a Občianskeho zákonníka, ktorá viedla k prijatiu § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa, ktorého účinkom bolo, že pohľadávky mobilných operátorov majúce základ v neprijateľných zmluvných podmienkach neboli všeobecnými súdmi voči spotrebiteľom priznávané, čo iba potvrdzuje zásadný účinok § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa aj vo sfére trhu reprezentovaného službami mobilných operátorov.

9.3 S poukazom na uvedené praktiky bolo možné podľa národnej rady v ostatných rokoch celospoločensky vysledovať enormný nárast rôznych nekalých a agresívnych obchodných praktík zo strany dodávateľov používajúcich početné množstvo neprijateľných zmluvných podmienok nachádzajúcich sa v zmluvách a s tým spojený nárast súdnych konaní, nárast procesov mimosúdneho výkonu práva, ale aj exekučných konaní, v ktorých boli vymáhané plnenia majúce základ v neprijateľných zmluvných podmienkach. Príčiny uvedeného stavu je možné identifikovať podľa názoru národnej rady v súbehu sociálno-ekonomického vývoja spoločnosti a osobitne marginalizovaných skupín v kontexte s pretrvávajúcim zneužívaním inštitútov súkromného, najmä zmluvného práva v neprospech slabšej zmluvnej strany, ktorá si nemôže vyjednať zmluvné podmienky a je odkázaná výhradne na prijatie tovarov a služieb za podmienok pripravených podnikateľom, a to osobitne za stavu, že nedisponuje nijakými právnymi znalosťami umožňujúcimi využitie prostriedkov procesnej obrany (napr. namietanie premľania, kompenzačná námietka a pod.) a v dôsledku úhrady plnení nemorálneho charakteru, ohrozovania obydlia dražbou alebo exekvovania majetku ani prostriedkami na zabezpečenie elementárnej právnej pomoci.

9.4 Národná rada ďalej uvádza, že na tento stále sa zväčšujúci problém s územíckym postupom niektorých veriteľov bol zákonodarca povinný reagovať a zjednať tomu zodpovedajúcu nápravu v národnej legislatíve. Zákonodarca preto postupne od roku 2014 realizoval viaceré legislatívne zmeny, ktoré reagovali na aktuálny stav dodržiavania práv spotrebiteľa na trhu spotrebiteľských úverov. (i) Prvým zo súborov tzv. protiúzemíckych zákonov bol s účinnosťou od 1. mája 2014 zákon č. 102/2014 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorý v rámci novelizačného článku VIII. rozšíril informačné povinnosti, ktoré je predávajúci povinný vo všeobecnosti poskytnúť spotrebiteľovi ešte pred uzavretím zmluvy, ďalej prispel k zákazu využívania niektorých neprimeraných zabezpečovacích prostriedkov vo vzťahu k spotrebiteľom a v neposlednom rade ustanovil povinnosť *ex officio* postupu orgánov posudzujúcich nároky zo spotrebiteľskej zmluvy skúmať a vyhodnocovať prekážky uplatnenia práva predávajúceho proti spotrebiteľovi (tento zákon vniesol do zákona o ochrane spotrebiteľa aj § 5b, pozn.). (ii) Nadväzoval na to zákon č. 106/2014 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Na základe tejto novely sa s účinnosťou od 1. júna 2014 definovala civilnoprávna úžera a zaviedlo sa obmedzenie pre veriteľov z hľadiska najvyššej prípustnej výšky odplaty, ktorú môžu od spotrebiteľov požadovať za poskytnutie spotrebiteľského úveru. (iii) Ďalší zo zákonov na ochranu spotrebiteľa (zákon č. 35/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene

a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v znení neskorších predpisov) s účinnosťou od 1. apríla 2015 zaviedol systém licencovania tzv. nebankových spoločností ako osobitných veriteľov poskytujúcich spotrebiteľské úvery. Týmto spôsobom sa zaviedol dohľad nad touto časťou finančného trhu a licencovanie subjektov zo strany Národnej banky Slovenska (ďalej len „NBS“). Po uplynutí prechodného obdobia (od 1. apríla 2015 do 31. augusta 2015) mohli od 1. septembra 2015 poskytovať na Slovensku spotrebiteľské úvery len licencované subjekty, teda len s povolením NBS, avšak ani tieto zmeny právnych predpisov podľa národnej rady neboli dostatočné. NBS vykonala kontrolné nákupy služieb u poskytovateľov úverov a jej zistenia boli alarmujúce. Cieľom nekalých praktík veriteľov bolo dostať od spotrebiteľa čo najviac peňazí bez ohľadu na existujúci zákonný limit (strop) maximálnej odplaty. NBS v tejto súvislosti dokonca vydala aj písomné upozornenie, v ktorom poukazuje na nekalé praktiky veriteľov.

9.5 Národná rada poukázala tiež na to, že vzhľadom na uvedené skutočnosti bol s účinnosťou od 23. decembra 2015 prijatý zákon č. 438/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v znení neskorších predpisov, ktorý reflektuje všetky už uvedené nekalé praktiky veriteľov. Zákonodarca touto legislatívnou zmenou zabezpečil (i) absolútny zákaz hotovosti, a to novou definíciou, že spotrebiteľský úver je možné poskytnúť výlučne len na bankový účet, platobnú kartu alebo poštou a len na meno spotrebiteľa, (ii) zákaz vyberať poplatky navyše cez tzv. doplnkové služby alebo cez nesúvisiace zmluvy, (iii) zákaz vyberať poplatky navyše cez tretie subjekty, (iv) obmedzenie prevodu spotrebiteľských pohľadávok na prevody len medzi bankami a licencovanými subjektmi (tak sa zabezpečil dohľad NBS počas celého trvania spotrebiteľského vzťahu), (v) dohľad NBS počas celého trvania spotrebiteľského vzťahu, a to aj v procese vymáhania pohľadávky, pretože postúpenie alebo prechod (predaj) na iný ako licencovaný subjekt nie je možný, (vi) zavedenie procesnej ochrany spotrebiteľov pred zmenkami, pokiaľ by boli naďalej vyžadované od spotrebiteľov contra legem, (vii) zavedenie možnosti uložiť pokutu NBS aj subjektom bez licencie, ak bez povolenia vykonávajú túto činnosť a porušujú práva spotrebiteľa. Schválené zmeny spôsobili, že veritelia už nemôžu na hrane zákona alebo obchádzaním zákona vyberať poplatky nad rámec zákonom stanovenej maximálnej odplaty. Navyše, od 1. januára 2016 nadobudla účinnosť aj nová skutková podstata trestného činu úžery. V poslednej fáze schvaľovania právnych predpisov na ochranu spotrebiteľa bol s účinnosťou do 1. júla 2016 schválený zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

9.6 Z hľadiska prezentovaných praktík a prijatých opatrení národná rada zdôrazňuje, že kľúčovou reguláciou je regulácia plnenia, ktorá je spôsobilá zamedziť vymáhaniu a vymoženiu nemorálnych plnení a plnení z neprijateľných zmluvných podmienok v súdnom konaní pri rozhodovaní spotrebiteľských sporov. Podľa názoru národnej rady práve uvedená podstata § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa je spôsobilá negovať konanie dodávateľov sústavne uplatňujúcich nemorálne plnenia na všeobecných súdoch, a tým predísť nielen enormnému nápadu vecí v agendách všeobecných súdov, ale aj značnému počtu exekúcií, v ktorých sú tieto plnenia vykonávané.

9.7 Uvedeným prehľadom dáva národná rada ústavnému súdu na vedomie, aký značný bol v Slovenskej republike problém s dodržiavaním práv a s ochranou spotrebiteľov. Všetky spomínané zákony prijaté Národnou radou Slovenskej republiky boli len reakciou na nekalé praktiky niektorých významných veriteľov, ktorí svojimi praktikami a uplatňovaním

neprimeraných nárokov často dostávali spotrebiteľov do dlhovej pasce, z ktorej sa už nevedeli vymaniť.

9.8 V závere vyjadrenia národná rada argumentuje námietkami Európskej komisie. Uvádza, že skutočnosť, že pred prijatím série legislatívnych zmien v uplynulých rokoch bol v oblasti ochrany spotrebiteľov na Slovensku významný problém s dodržiavaním práv spotrebiteľov v rozhodovacej činnosti súdov, potvrdzuje aj konanie Európskej komisie (infringement case 2012/4165), ktoré sa vedie proti Slovenskej republike od roku 2012. Toto konanie je ojedinelé a špecifické z toho hľadiska, že jeho predmetom nie je prioritne zlá alebo nesprávna transpozícia smerníc. Podľa národnej rady dôvodom na začatie konania Európskej komisie je práve ňou tvrdená nesprávna aplikácia právnych predpisov zo strany všeobecných súdov v Slovenskej republike. Už len tým, že predmetné konanie zo strany Európskej komisie prebieha, je preukázané, že Európska komisia má podozrenie z porušenia práva Európskej únie v oblasti ochrany spotrebiteľov na Slovensku (z nedostatočnej ochrany spotrebiteľov v rozhodovacej praxi súdov). Národná rada tiež poukazuje na skutočnosť, že dôvody, pre ktoré sa začalo viesť predmetné konanie zo strany Európskej komisie proti Slovenskej republike, boli aj odmietavý postoj všeobecných súdov k ochrane spotrebiteľa z úradnej povinnosti (*ex officio*) a súdmi nedôvodne vyžadovaná aktívna obrana spotrebiteľa. Vzhľadom na skutočnosť, že názor Európskej komisie je v predmetnej veci relevantný jednak z hľadiska dodržiavania medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky, ktoré majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky, ale aj z hľadiska objasnenia dôvodov, ktoré viedli Slovenskú republiku k zmene príslušnej legislatívy okrem iného k prijatiu § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa prezentovaného ako jedného z kľúčových pilierov *ex officio* ochrany spotrebiteľa v súdnom konaní, zákonodarca považuje za nevyhnuté, aby sa ústavný súd oboznámil aj s výhradami Európskej komisie vo veci infringement case 2012/4165. V tejto súvislosti sa tiež uvádza, že Národná rada Slovenskej republiky nie je účastníkom predmetného konania a ani nemá prístup do spisu v predmetnej veci. Slovenskú republiku v konaní s Európskou komisiou zastupuje Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo zahraničných vecí“). Z týchto dôvodov národná rada navrhla, aby si ústavný súd vyžiadal od ministerstva zahraničných vecí kópiu spisu vo veci infringement case 2012/4165 proti Slovenskej republike pred Európskou komisiou a pripojil ho ako dôkazný materiál v tomto konaní.

- vyjadrenie vlády Slovenskej republiky

10. Listom č. 40332/2017/120 z 21. marca 2017 sa k podanému návrhu vyjadrila aj vláda ako vedľajší účastník konania, ktorá zaujala toto stanovisko:

10.1 Vláda zastúpená Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky uvádza svoje rozsiahle stanovisko pripomenutím zmyslu ochrany spotrebiteľov, čo je základným východiskom jej argumentácie. Podľa vlády je ochrana spotrebiteľa odôvodnená existenciou nerovnovážneho vzťahu medzi spotrebiteľmi a predávajúcimi. Spotrebiteľ ako slabšia zmluvná strana sa proti predávajúcemu nachádza v znevýhodnenej pozícii, najmä pokiaľ ide o informovanosť o ekonomickej situácii na trhu s tovarmi a službami, znalosť právnych predpisov či možnosť ovplyvňovať podmienky, za ktorých dôjde k uzavretiu zmluvy. Predávajúci je profesionál, ktorý má skúsenosti nielen s predajom tovarov a služieb, ale aj s tým spojeným uplatňovaním si svojich nárokov proti spotrebiteľom právnymi prostriedkami. Naopak, vláda poukazuje na to, že spotrebiteľ vo väčšine prípadov tieto skúsenosti nemá a v dôsledku nedostatku informácií či odborných znalostí nedokáže byť pre predávajúceho rovnocenným partnerom. Z uvedených dôvodov zasahuje do súkromnoprávných vzťahov štát

v snahe vyrovnať faktickú nerovnosť spotrebiteľov vo vzťahoch s predávajúcimi a eliminovať jej nežiaduce dôsledky na životy spotrebiteľov. Ochrana sa spotrebiteľovi poskytuje prostriedkami hmotného práva, verejného a súkromného, ako aj procesnoprávnymi nástrojmi.

10.2 Vláda konkrétnejšie vysvetľuje, že v niekoľkoročnej praxi orgánov zameraných na ochranu práv spotrebiteľov boli zaznamenané kvantitou narastajúce problémy, ktoré boli avizované zo strany spotrebiteľov, advokátov, Centra právnej pomoci, združení na ochranu spotrebiteľa, ale aj viacerých súdov. Problémy sa týkali najmä hromadného uplatňovania premlčaného nároku na plnenie veriteľmi alebo postupníkmi v prípade pohľadávok postúpených veriteľmi, a to najmä bankami alebo nebankovými subjektmi na rôzne vymáhačské spoločnosti. Osoby, ktoré tieto pohľadávky uplatňovali a uplatňujú, počítajú s tým, že spotrebiteľ sa nebude brániť, či už z dôvodu, že je úplne pasívny, nezúčastní sa súdneho konania alebo nemá žiadnu vedomosť o inštitúte premlčania, nerozumie jeho významu a v súdnom konaní si niekedy navyše sám svojou neznalosťou a (nekompetentnou) aktivitou paradoxne uškodí aj tým, že uzná premlčanú pohľadávku, a to len s cieľom, aby sa vyhol pokračovaniu súdneho konania a prípadnej exekúcii, keďže súd nemôže spotrebiteľovi objasniť podmienky účinného uznania nároku vrátane zákonnej podmienky poučenia o premlčanom nároku. V aplikačnej praxi preto išlo (a v niektorých prípadoch naďalej ide) o premyslený systém uplatňovania nárokov „šitých“ na mieru právneho „nevedomia“ (slovenských) spotrebiteľov, ktorý je spojený s preťažovaním súdnej sústavy založeným od počiatku veľmi často na nečestnom úmysle vlastníka premlčanej pohľadávky túto pohľadávku uplatniť.

10.3 Podľa názoru vlády s uvedeným súvisí aj línia úvah založená na otázke, prečo by mal spotrebiteľ chránený európskym právom znášať uplatňovanie premlčaných pohľadávok majúcich neraz základ v neprijateľných zmluvných podmienkach len preto, že nie je znalý práva a nevie pre slabosť a neznalosť na jeho strane (kvalifikovane) vzniesť námietku premlčania. Stav, keď boli v značnom rozsahu uplatňované premlčané pohľadávky, bol z uvedených dôvodov dlhodobo neudržateľný. Zákonodarca preto podľa vlády sledoval vysoký záujem o ochranu spotrebiteľa (čl. 169 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, čl. 38 Charty základných práv Európskej únie) a podstatný význam prijatia § 5b zákona na ochranu spotrebiteľa spočíval aj v skutočnosti, že ex offio aktivitou a ochranou zo strany súdu sa prirodzene predišlo aj následným exekúciám na plnenie pohľadávok, ktoré boli v čase uplatňovania premlčané, čo viedlo k pomerne významnej eliminácii možného zaťaženia exekučných súdov.

10.4 Vláda nadväzuje na tieto úvahy a akcentuje nutnosť vnímať spoločenský kontext prijatia napadnutého ustanovenia a tiež jeho európskoprávny kontext. V súvislosti s aplikáciou príslušných ustanovení podľa vlády súd v zásade musí prihliadať na spravodlivú rovnováhu pri poskytovaní ochrany uplatňovaným právam a oprávneným záujmom účastníkov konania. V tejto súvislosti dáva do pozornosti aj rozhodnutie sp. zn. III. ÚS 386/2012, podľa ktorého «Nezávislosť sudcov pri výkone súdnictva nemôže byť ponímaná absolútne, ale má byť „v službách“ nestranného a spravodlivého rozhodovania. Viazanosť sudcu zákonom podľa čl. 144 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky však odkazuje nielen na právny poriadok ako ohraničenú množinu právnych noriem, ale aj na ich poňatie ako súčasti ústavného poriadku, čo znamená, že sudca pri výkone svojej rozhodovacej právomoci musí dbať na materiálne i formálne normy plynúce z Ústavy Slovenskej republiky.». Vláda ďalej poukazuje na to, že zohľadnenie uvedených skutočností pri posudzovaní konkrétnej právnej úpravy (požiadavky dovoliť sa premlčania) je však treba vykladať v súvislostiach, v akých bola právna úprava prijatá. Cieľom tejto osobitnej právnej úpravy je zabezpečiť primeranú ochranu spotrebiteľa

ako ekonomicky slabšieho a právne menej skúseného účastníka zmluvy proti podnikateľovi, druhému účastníkovi zmluvy. Prijatie právnej úpravy „ochrany spotrebiteľa“ bolo motivované podľa vlády aj potrebou aproximácie právnych úprav Európskej únie uvedených v prílohe zákona o ochrane spotrebiteľa. Spoločným menovateľom v prílohe uvedených smerníc je nielen potreba zrovnoprávniť vzťah spotrebiteľa a dodávateľa, ale aj zabezpečiť maximálnu ochranu spotrebiteľa, a to aj prijatím tomu zodpovedajúcej právnej úpravy, odlišnej od inak všeobecne uplatňovaných princípov. V tejto súvislosti vláda dáva predovšetkým do pozornosti čl. 8 smernice Rady č. 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách, podľa ktorého členské štáty môžu prijať alebo si ponechať najprísnejšie opatrenia kompatibilné so zmluvou v oblasti obsiahnutej touto smernicou s cieľom zabezpečenia maximálneho stupňa ochrany spotrebiteľa. Napadnuté ustanovenie § 5b je práve ustanovením realizujúcim transpozíciu uvedenej smernice, realizujúcim práve cieľ sledované citovaným čl. 8 („zabezpečenia maximálnej ochrany spotrebiteľa“). Z toho dôvodu sa podľa vlády ako vedľajšieho účastníka právna úprava odlišuje od všeobecnej právnej úpravy uvedenej v § 100 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

10.5 Vláda sa v ďalších častiach vyjadrenia zaoberá zásadami *vigilantibus iura scripta sunt* a *ignorantia iuris non excusat*. Poukazuje na to, že inštitút premlčania je vyjadrením zásady *vigilantibus iura scripta sunt*, v zmysle ktorej sa vyžaduje aktivita subjektov občianskoprávnych vzťahov pri uplatňovaní ich subjektívnych práv. Právna úprava tak núti veriteľa uplatniť si právo proti dlžníkovi včas, čo prispieva k zachovaniu právnej istoty a odvráteniu prípadnej dôkaznej núdze subjektov právnych vzťahov. Na druhej strane však právny poriadok vyžaduje aj od dlžníka, aby sa aktívne zaujímal o ochranu a výkon svojich práv, pretože len na základe ním uplatnenej námietky premlčania totiž súd veriteľovi premlčané právo neprizná. Podľa názoru vlády aj dlžník preto musí preukázať určitú mieru „bdelosti“, t. j. primeranej pozornosti a starostlivosti. Situácia je ale odlišná v prípade, že je v pozícii dlžníka spotrebiteľ. Orgán rozhodujúci o nárokoch zo spotrebiteľskej zmluvy, t. j. všeobecný súd, rovnako ako rozhodcovský súd, je na základe § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa povinný na premlčanie prihliadať *ex officio*, teda bez toho, aby spotrebiteľ musel premlčanie v konaní namietat. Uvedené je však podľa vlády v úplnom súlade s judikatúrou Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“), ktorý sa v niekoľkých rozhodnutiach zaoberal kolíziou práva na ochranu spotrebiteľa so základnými princípmi právneho poriadku. Vo svojom uznesení sp. zn. 6 Cdo 1/2017 totiž najvyšší súd uviedol, že „princíp *vigilantibus iura scripta sunt* v spotrebiteľských veciach v konkrétnych súvislostiach ustupuje dôležitejšiemu princípu, ktorým je ochrana práv spotrebiteľa“. Na základe uvedeného v označenom prípade najvyšší súd konštatoval, že aj keď účastník rozhodcovského konania, ktorým je spotrebiteľ, nevyužije možnosť spochybniť existenciu alebo platnosť rozhodcovskej zmluvy, exekučný súd je oprávnený a zároveň povinný existenciu alebo platnosť rozhodcovskej zmluvy skúmať a v prípade zisteného nedostatku konštatovať rozpor rozhodcovského rozsudku so zákonom. Takýmto postupom exekučný súd napĺňa príkaz vyplývajúci z princípu ochrany práv spotrebiteľa. Princíp, že práva patria bdelým, je tak v zmysle uvedeného rozhodnutia v spotrebiteľskom práve prekonaný práve ochranou spotrebiteľa.

10.6 Podľa názoru vlády znenie § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa je takisto odôvodnené skutočnosťou, že spotrebiteľia majú v porovnaní s predávajúcimi vo väčšine prípadov nižšie právne povedomie. Mnohokrát tak nemajú vedomosť o existencii samotného inštitútu premlčania ani o potrebe premlčania práva v súdnom konaní aktívne namietat. Aj keď vo všeobecnosti platí zásada *ignorantia iuris non excusat*, aj táto zásada bola v prípade

spotrebiteľských vzťahov v judikatúre modifikovaná. Vláda poukazuje na to, že najvyšší súd vo svojom rozhodnutí sp. zn. 6 M Cdo 9/2012 zo 16. januára 2013 uviedol, že kým rešpektovanie princípu neznalosť zákona neospravedlňuje v spotrebiteľských právnych vzťahoch zo strany dodávateľa (poskytovateľa, podnikateľa) treba vyžadovať v najvyššej možnej miere, jeho uplatnenie v neprospech spotrebiteľa bude prichádzať do úvahy len výnimočne, ak to budú odôvodňovať konkrétne okolnosti prípadu. Aj v prípade tohto princípu totiž platí, že v konkrétnych súvislostiach ustupuje na strane spotrebiteľa dôležitejšiemu princípu, ktorým je princíp ochrany spotrebiteľa. Neinformovanosť spotrebiteľa, resp. jeho nedostatočná informovanosť v tejto oblasti, mu preto nemôže byť na ujmu. Vláda poukazuje aj na to, že na obidve citované rozhodnutia najvyššieho súdu odkazuje vo svojej judikatúre aj ústavný súd (uznesenie č. k. I. ÚS 68/2916-17; uznesenie č. k. I. ÚS 413/2015-30).

10.7 Na základe predchádzajúcich úvah vláda ponúka svoj variant testu proporcionality. Cieľ dosiahnuť ochranu slabšej zmluvnej strany prijatím vyvažujúceho ochranného opatrenia obsahom a charakterom naplňajúceho inštitút procesnej obrany spočívajúcej v prihliadaní súdu na skutočnosti neumožňujúce čo i len sčasti priznať právo na plnenie v podmienkach existencie prirodzenej (zmluvnej) nerovnosti subjektov spotrebiteľského vzťahu je nielen cieľom, ktorý ústava nevylučuje, ale aj cieľom, ktorý je dostatočne dôležitý. Aspekt dostatočnej dôležitosti je podľa názoru vlády prezentovaný nielen faktickým postavením spotrebiteľa v zmluvnej praxi, ale aj povahou opatrenia, ktoré vo svojej podstate neneguje rovnováhu (procesného) statusu subjektov, ale túto zásahom do prvotnej nevyváženosti faktického postavenia dodávateľa a spotrebiteľa opätovne vyvažuje (pozitívny zásah štátu v snahe docieľiť ochranu práva slabšej zmluvnej strany). Vláda je preto toho názoru, že § 5b zákona o ochrane spotrebiteľov spĺňa aj podmienku vhodnosti, ktorá je splnená vtedy, ak sporné opatrenie napĺňa dostatočne dôležitý účel a ospravedlňuje zásah do práv osôb.

10.8 Pokračujúc v teste proporcionality vláda uvádza, že „*test zisťovania kritéria nevyhnutnosti, resp. potrebnosti*“ právnej úpravy je odpoveďou na otázku, či bolo možné cieľ sledovaný v § 5b zákona o ochrane spotrebiteľov dosiahnuť inak, menej intenzívnym opatrením. Vláda považuje za preukázané, že akékoľvek iné opatrenie okrem procesnoprávnej úpravy prihliadania na oslabenie práva, nemožnosti uplatnenia práva a prekážky uplatnenia práva proti spotrebiteľovi, ktoré by bolo založené na úprave hmotnoprávnych inštitútov, by predstavovalo invazívnejšie opatrenie nevyhnutne spojené so zásahom do hmotnoprávnych pomerov účastníkov právnych vzťahov.

10.9 Podľa stanoviska vlády test proporcionality v užšom zmysle slova, zjednodušene povedané, implikuje posúdenie miery intenzity zásahu do jedného základného práva s mierou uspokojiteľnosti druhého práva v kolízii a intenzita zásahu a miera uspokojenia nadobúdajú jednu z hodnôt „nízka“, „stredná“ a „podstatná“. V rámci testu proporcionality v užšom zmysle slova je potrebné podľa názoru vlády venovať sa konkurencii práva podľa čl. 47 ods. 3 ústavy a verejného záujmu na ochrane práv spotrebiteľa. Podľa názoru vlády v tej časti, v ktorej § 5b zákona o ochrane spotrebiteľov normuje oslabenie práva a nemožnosť plnenia v intenciách uplatnenia dôvodu majúceho oporu v spotrebiteľskej zmluve, je intenzita zásahu do práva podľa čl. 47 ods. 3 ústavy nízka. Pokiaľ ide o zákonné dôvody a prekážky priznania plnenia proti spotrebiteľovi je intenzita zásahu nízka tam, kde ide o prekážky, na ktoré mal súd prihliadať *ex offio* aj bez prijatia napadnutého ustanovenia § 5b (absolútna neplatnosť zmluvy), a nanajvýš stredná v prípadoch, kde súd prihliada na prekážky priznania plnenia bez toho, aby spotrebiteľ urobil príslušný hmotnoprávny úkon (námietka relatívnej neplatnosti zmluvy).

10.10 Na základe už uvedenej interpretácie práva na nestranný súd Európskym súdom pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) a ústavným súdom podľa názoru vlády možno konštatovať, že znenie § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa nie je spôsobilé do predmetného práva účastníka konania zasiahnuť. Samotná skutočnosť, že súd je povinný z úradnej povinnosti prihliadať na premlčanie práva proti spotrebiteľovi nespôsobuje zaujatosť sudcu či pochybnosti o jeho nestrannosti zo subjektívneho ani z objektívneho hľadiska. Keďže § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa nemá vplyv na osobné presvedčenie a správanie konkrétneho sudcu ani nevytvára medzi sudcom a prerokúvanou vecou objektívnu spojitosť, predmetné ustanovenie nemôže byť podľa názoru vlády v rozpore s čl. 46 ods. 1 ústavy.

- verejné ústne pojednávanie

11. Národná rada Slovenskej republiky vo svojom vyjadrení z 5. septembra 2017 tiež uviedla, že trvá na ústnom pojednávaní, preto sa vo veci 7. februára 2018 uskutočnilo verejné ústne pojednávanie, ktorého sa zúčastnil právny zástupca národnej rady, poslanec Róbert Madej (ďalej len „právny zástupca“). Navrhovateľ nevyužil túto možnosť. Záznam verejného zasadnutia je k dispozícii na webovom sídle ústavného súdu.

11.1 Právny zástupca národnej rady k veci uviedol, že zotrváva na svojom doterajšom písomnom vyjadrení a žiada, aby ústavný súd návrhu v celom rozsahu nevyhovel. Ako uviedol, zákonodarcu vychádzal z dlhodobého a všeobecne známeho nepriaznivého skutkového stavu, ktorý sa prejavoval v širokom porušovaní práv spotrebiteľov v Slovenskej republike. Porušovanie spotrebiteľských práv sa prejavovalo aj v súdnych rozhodnutiach na všeobecných súdoch tým, že sa priznávali nároky z neprijateľných rozhodcovských doložiek a že sa uskutočňoval zabezpečovací prevod vlastníckeho práva, keď nehnuteľnosť sa už následne spotrebiteľovi naspäť nevrátila, keď sa priznávali nároky zo zakázaných spotrebiteľských zmienok, keď sa uplatňovala neprimeraná odplata dosahujúca úžeru a táto bola súdnymi rozhodnutiami priznávaná, keď sa uplatňovali nároky po uplynutí neprimerane dlhého času, keď príslušenstvo pohľadávky už neprimerane vysoko narástlo, a v mnohých ďalších praktikách. Túto absurdnosť situácie možno podľa právneho zástupcu ilustrovať na príklade z minulých rokov, na príklade rozhodnutí vo veci spotrebiteľských zmienok. Tie sú obmedzené a zákonom neskôr zakázané hmotnoprávnym predpisom od roku 2011. Napriek uvedenému hmotnoprávnemu zákazu, kde nie je možné vystavovať spotrebiteľské zmenky, bolo v Slovenskej republike vydaných viac ako tisíc rozsudkov všeobecných súdov v prospech spoločnosti so sídlom v Českej republike, ktorá nadobudla zmenky, ktoré boli indosované na zabezpečenie plnenia spotrebiteľských úverov od jednej z najväčších nebankových spoločností a boli vystavené napriek tomu, že hmotné právo ich vystavenie zakazovalo. Táto spoločnosť so sídlom v Českej republike uplatnila zmenky od spotrebiteľov na súdoch a súdy jej v mnohých prípadoch vyhovelí a priznali istinu a príslušenstvo, zmenkový úrok vo výške 91,25 % ročne. Procesné normy teda spotrebiteľov dostatočne nechránili a napriek tomu, že hmotnoprávny zákaz v hmotnom práve bol, stratil akýkoľvek zmysel bez procesnej ochrany spotrebiteľa. Z uvedenej praxe vyplynula potreba dôsledne procesne ochrániť spotrebiteľov ex offiio aktivitou súdov, ktorá je ako jediná spôsobilá zabezpečiť realizáciu ochrany hmotnoprávných noriem.

11.2 Nedostatočnú ochranu spotrebiteľov vytyka Slovenskej republike aj Európska komisia. Dosiaľ prebieha konanie tzv. infringement case 2012/4165, ktoré paradoxne nie je vedené za to, že by Slovenská republika neprevzala nejaké smernice do svojho právneho poriadku. Toto konanie – a to je údajne jedno z výnimočných konaní infringement prípadov, ktoré vedie Európska komisia, je vedené za rozhodovaciu činnosť všeobecných súdov, v ktorých boli porušované práva spotrebiteľov. Európska komisia aktuálne podľa informácií

zist'uje rozsah a mieru porušenia práv, čo naznačuje a môže naznačovať, že pokiaľ ide o otázku, či dochádzalo k porušovaniu práv spotrebiteľov v Slovenskej republike, túto otázku má zodpovedanú. Právny zástupca pripomína, že práve napadnuté ustanovenie § 5b by malo byť Európskej komisii notifikované ako ochranné opatrenie zabezpečujúce súdnu ochranu spotrebiteľov, ako príklad dobrej a správnej justičnej praxe. Cieľ napadnutej úpravy zákonodarca videl práve v snahe o obmedzenie možnosti hromadne porušovať spotrebiteľské práva iba z dôvodu, že spotrebiteľ sa nevie procesne ochrániť z nevedomosti a stresu pred sudcom, často v tých konaniach tvrdí, že pohľadávku chce zaplatiť, zaplatí v splátkach, lebo nemá prostriedky alebo si o nej už nič nepamätá, v snahe o znemožnenie uplatňovať neprimerané a nekalé podmienky vrátane úžernického príslušenstva, a to v prípadoch, keď hmotné právo zakazuje určité prejavy, no bez procesných postupov by súd takto nemohol úroveň účastníkov vyvažovať. A rovnako cieľ možno vidieť v snahe o zavedenie presných pravidiel pri nakladaní so spotrebiteľskými pohľadávkami v časovom hľadisku z dôvodu zavedenia právnej istoty pre spotrebiteľov a strany sporu.

11.3 Právny zástupca sa vyjadril aj k prameňom práva, keďže národná rada vo svojom písomnom stanovisku uviedla, že ochrana spotrebiteľa ex offio vyplýva tiež z čl. 6 ods. 1 a čl. 7 ods. 1 smernice Rady č. 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách. Vo svojom písomnom vyjadrení citovala judikáтуру Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“), z ktorej vyplýva, že faktické nerovnaké postavenie je potrebné vyvažovať. Formálnu rovnováhu je potrebné nahradiť skutočnou rovnováhou. Súdny dvor už viackrát zdôraznil, že nerovný vzťah medzi spotrebiteľom a dodávateľom môže byť kompenzovaný iba pozitívnym vonkajším zásahom ex offio. Za jeden z prameňov práva považujeme Chartu základných práv Európskej únie, kde sa v čl. 38 uvádza: Politiky únie zabezpečia vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa. Charta základných práv Európskej únie sa považuje za súčasť primárneho práva a má charakter referenčného predpisu aj pri našich právnych predpisoch. Súvis napadnutého ustanovenia § 5b s právom Európskej únie možno vyvodiť jednak zo samotného znenia čl. 38 Charty základných práv Európskej únie, ako aj z citovaného sekundárneho práva, teda smernice a judikáтуры Súdneho dvora. Právny zástupca poukazuje aj na rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. I. ÚS 3308/2016: Od vstupu Českej republiky do Európskej únie sa zásada účinnej ochrany spotrebiteľa premieta do českého právneho poriadku tiež prostredníctvom európskeho práva, v ktorom sú jeho právnym základom ustanovenia Zmluvy o fungovaní Európskej únie a čl. 38 Listiny základných práv a slobôd sprevádzaný celým radom smerníc.

11.4 Ako právny zástupca uvádza, aj pri ústavnoprávnom aspekte prejednávanej veci vyslovil Ústavný súd Českej republiky dôležitý právny názor, podľa ktorého považuje ochranu slabšej strany za princíp ústavnoprávneho významu: Ústavný súd Českej republiky pripomína, že v jeho judikáture sa ochrana slabšej zmluvnej strany už stala princípom ústavnoprávneho významu, ktorým sa orgány verejnej moci majú v aplikačnej praxi povinnosť riadiť. Tento princíp je obzvlášť akcentovaný v oblasti právnych predpisov špecifického charakteru, ako sú spotrebiteľské zmluvy, vzťahy vyplývajúce z pracovného, zmenkového či nájomného práva a pod. Cieľom je nahradiť formálnu rovnosť zmluvných strán rovnosťou materiálnou.

11.5 Pokiaľ ide o namietané porušenie princípu *nestrannosti* súdu, národná rada nesúhlasí, že aplikáciou právnej úpravy nemôže byť porušený princíp nestrannosti súdu. Podľa čl. 144 ods. 1 ústavy sú sudcovia pri výkone svojej funkcie nezávislí a pri rozhodovaní sú viazaní ústavou, medzinárodnou zmluvou a zákonom. Nie sú nezávislí od zákona, to znamená, že zo

striktne formálneho hľadiska uvedené vylučuje úvahu o tom, že by súd aplikáciou platného práva a jeho noriem mohol porušiť rovnosť strán v konaní.

11.6 *Princíp ochrany slabšej strany* sa v najnovšom období veľmi často vyskytuje v rozhodnutiach ústavných súdov a zasahuje aj do prejednávanej veci. Ochrana jedného účastníka konania (jednej strany) pravidlom prihliadania na námietky zo strany konajúceho súdu, ktoré by spotrebiteľ sám neuplatnil, podľa názoru národnej rady nemôže porušovať princíp rovnosti. Konajúci okresný súd vo svojom návrhu vychádza z absolutizácie rovnosti účastníkov súdneho konania. Takáto prezumpcia je však nesprávna, pokiaľ sa bude prihliadať len na rovnosť formálnu. Ústavný súd Českej republiky v konaní sp. zn. I. ÚS 2063/2017 uviedol, že ochranu slabšej strany zákonodarca vtelil do právneho poriadku. Východiskom ochrany vyplývajúcej zo spotrebiteľského práva je fakticky nerovné postavenie spotrebiteľa proti podnikateľovi, ktorý môže profitovať z väčšej profesionálnej skúsenosti, lepšej znalosti práva či jednoduchšej dostupnosti právnych služieb. Silnejšie postavenie podnikateľa spočíva tiež v odbornom zázemí, ktorým spravidla disponuje a ktoré zodpovedá jeho právnej povinnosti evidovať, vykazovať a zdaňovať určité príjmy od svojich zákazníkov. Od dodávateľa je potrebné tiež očakávať, že sa vo vzťahu k spotrebiteľovi bude správať vo všeobecnosti poctivo. Ak nepostupuje týmto spôsobom, spreneverí sa dôvere druhého účastníka zmluvného vzťahu v poctivosti svojho konania a takémuto konaniu sa nedá poskytnúť právna ochrana. Pri interpretácii a aplikácii zákonných ustanovení, ktoré upravujú spotrebiteľské vzťahy, musia všeobecné súdy rešpektovať ústavný princíp ochrany slabšej strany vyplývajúci z princípu rovnosti vyjadreného v čl. 1 Listiny základných práv a slobôd a zahŕňajúci aj princíp ochrany spotrebiteľa a premietnuť ho do svojich úvah a posúdení. Vo vzťahoch, v ktorých vystupujú strany, ktorých východiskové pozície sú značne nerovnovážne, napr. vo vzťahu podnikateľa so spotrebiteľom, sa nemožno uspokojiť s tým, že obom stranám budú poskytované rovnaké právne prostriedky, teda akási formálna rovnosť, pretože v skutočnosti nerovnosť východiskových prostriedkov spôsobuje i nerovnosť vo výsledku samotnom. Riešenie tejto situácie spočíva v nerovnovážnej úprave subjektívnych práv a povinností účastníkov súkromnoprávneho vzťahu tým, že slabšej zmluvnej strane je priznaných viac práv a silnejšej zmluvnej strane viac povinností. Účelom danej právnej úpravy je snaha o dosiahnutie skutočnej rovnováhy tým, že budú právne vyrovnané východiskové ekonomické, informačné, odborné a iné rozdiely, ktoré medzi stranami panujú. Inak povedané, aby bola dosiahnutá rovnosť ako cieľ je potrebné nerovnosť východiskových pozícií kategorizovať rovnako nerovnou úpravou práv a povinností.

11.7 Právny zástupca tiež poukázal na *princípy v civilnom sporovom konaní*, ktoré boli zavedené aktuálnym Civilným sporovým poriadkom (ďalej aj „CSP“). Aj v Civilnom sporovom poriadku sám zákonodarca zvýhodnil niektoré subjekty v tomto konaní, ktoré označil ako slabšiu stranu sporu, a to vo veciach spotrebiteľských, antidiskriminačných a pracovnoprávných. Podľa jedného zo základných princípov Civilného sporového poriadku, ktorý je vyjadrený v čl. 6 ods. 1, strany sporu majú v konaní rovné postavenie spočívajúce v rovnakej miere možnosti uplatňovať prostriedky procesného útoku a prostriedky procesnej obrany okrem prípadu, ak povaha prejednávanej veci vyžaduje zvýšenú ochranu strany sporu s cieľom vyvažovať prirodzene nerovnovážne postavenie strán sporu. Napadnuté ustanovenie zákona o ochrane spotrebiteľa možno teda vnímať ako vyjadrenie zvýšenej ochrany strany sporu tak, ako to vyplýva z čl. 6 ods. 1 Civilného sporového poriadku. V skutočnosti však podľa názoru národnej rady nejde o procesné zvýhodnenie, ktoré by narušalo rovnosť

účastníkov konania, ale ide výhradne o opatrenie, ktoré má zmierniť faktickú nerovnosť účastníkov a strán sporu.

11.8 Pokiaľ ide o premlčanie a iné námietky, na ktoré súd prihliada ex offio, cieľom právnej úpravy je, naopak, zaviesť do spotrebiteľských vzťahov právnu istotu. Cieľ právnej úpravy je posilnením ochrany spotrebiteľa prihliadať na vady návrhov majúcich neraz základ v neprijateľných zmluvných podmienkach v čase, keď neúmerne narastá príslušenstvo pohľadávky v dôsledku úmyselne neskorého uplatnenia práva proti spotrebiteľovi, v čase, keď spotrebiteľ nemôže vzhľadom na uplynutie dostatočne dlhého času dôvodne očakávať súdny spor, teda keď už nemusí disponovať žiadnou zmluvnou dokumentáciou a keď už si o tom predmetnom záväzkovom vzťahu nič nemusí pamätať, pretože od neho nemožno dôvodne očakávať, že po viac ako troch rokoch si zachová dokumentáciu a v pamäti všetky skutočnosti, ktoré by následne mohol použiť na svoju obranu. Ide tu hlavne o subjekt, ktorý nie je znalý práva a nevie pre slabosť a neznalosť na jeho strane kvalifikovane vzniesť hmotnoprávne námietky vrátane námietky premlčania. Premlčanie je iba jedna z častí, do ktorej zasahuje napadnuté ustanovenie, ktoré je mimoriadne dôležité aj pre ostatné vady, na ktoré by súd (konajúci súd, všeobecný súd) mal podľa tohto ustanovenia prihliadať. Pokiaľ ide konkrétne o premlčanie, národná rada je toho názoru, že uplatňovanie premlčaných pohľadávok voči spotrebiteľom na súdoch je založené na istote, že slabšia strana sporu sa nebude brániť, teda ich uplatňovanie voči spotrebiteľom, pokiaľ sú premlčané, je založené na úmysle, ktorý nemožno označiť ako čestný a nemožno mu priznávať ani právnu ochranu (pozri čl. 5 CSP o zjavnom zneužití práva). Prof. Števček uviedol: *„Kto márne nechá uplynúť premlčaciu lehotu, ktorej dĺžka ani režim sa nijako novou úpravou nemenili, jeho právo sa už o zložku právneho nároku oslabilo, hoci podmienené, úplne až účinným dokonaním premlčania v súdnom konaní. No podstatné je, že žiadne právo týmto za účinnosti starej právnej úpravy nenadobudol a nebola porušená dôvera v právo, pretože podľa zásady vigilantibus iura scripta sunt (práva patria len bdelým) tento subjekt musel počítať s tým, že svoje právo stratí. A to výlučne dôsledkom svojej nedbanlivosti. Nepripustným zásahom do legitímnych očakávaní a nadobudnutým práv by bolo skrátenie premlčacej lehoty novou právnou úpravou, čo sa pochopteľne nestalo.“*

11.9 Pokiaľ ide o premlčanie, ide o pohľadávky úmyselne ponechané k premlčaniu, a nie premlčané z nedbanlivosti. Ide o pohľadávky, ktoré sú často už daňovo a účtovne odpísané a pôvodnými veriteľmi odpísané následne prevedené za minimálnu odplatu rádovo v niekoľkých percentách na ďalšie organizácie, ktoré sa ich snažia ešte akým-takým spôsobom ekonomicky efektívne využiť. Práve skutočnosť, že dochádzalo k neregulovanej možnosti vymáhať lacno nakúpené pohľadávky, spôsobovala tiež okrem iného zahľtenie všeobecných súdov veľkým množstvom podaní.

11.10 Podľa právneho zástupcu navrhovateľ označuje nesprávne základné právo, pretože tento návrh nesmeruje k porušeniu základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ústavy ani práva na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“). Toto nepovažuje za náhodu. Premlčané právo totiž nie je majetkom požívajúcim ochranu podľa čl. 1 dodatkového protokolu. Podľa konštantnej judikatúry orgánov dohovoru majetky môžu byť majetky buď existujúce, alebo majetkové hodnoty vrátane pohľadávok, o ktorých sťažovateľ môže tvrdiť, že má aspoň legitímnu nádej na ich zhmotnenie. Naopak, za majetok sa v zmysle čl. 1 dodatkového protokolu nepovažuje nádej na uznanie bývalého vlastníckeho práva, ktorého výkon už dlho nie je efektívny, ani podmienená pohľadávka, ktorá je premlčaná pre nerealizáciu podmienky. Uvedené zreteľne preukazuje, že nedošlo k porušeniu základného

práva, lebo inak by bolo namietané porušenie práva vlastníť majetok a ochranu vlastníctva. Namietanie rozporu s čl. 46 ods. 1 ústavy bolo preto pre navrhovateľa jedinou možnosťou, ako vyvolať abstraktnú kontrolu ústavnosti. Keďže premlčaná pohľadávka nepožíva ochranu podľa dodatkového protokolu, tak národná rada považuje za nadbytočné riešiť procesné podmienky vo vzťahu k súdnemu konaniu, v ktorom je uplatňovaná. Ak premlčaná pohľadávka nepožíva ochranu podľa dodatkového protokolu, o to viac má zákonodarca právo sprísniť možnosť jej uplatnenia v súdnom konaní. Navyše, podstata § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa nezhoršuje postavenie účastníkov konania, nekonštituuje nový hmotnoprávny režim, ktorý by zasahoval do práva na majetok, a jeho aplikácia žiadnym spôsobom nenaruša ani čiastkové pravidlá princípu rovnosti zbraní, ako sú kontradiktórnosť procesu, oboznámenie sa s dôkazmi, preskúmateľnosť rozhodnutia a pod. V tomto zmysle je § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa iba pravidlom, podľa ktorého súd v kontradiktórnom procese pri oboznámení strán s dôkazmi a vypočutí prednesov realizuje dokazovanie, napr. realizuje dokazovanie aj v otázke, či nedošlo k založeniu novej, desaťročnej premlčacej doby nováciou, a tak pri ústavných limitoch aplikáciou zákonných pravidiel zohľadňuje existujúce, prípadne aj nové právne skutočnosti a na tieto prihliada. Pokiaľ ide o procesnú právnu povahu napadnutého ustanovenia, tú potvrdili viaceré rozsudky najvyššieho súdu, ktoré boli odmietnuté ako zjavne neopodstatnené uznesením napr. v konaní vedenom pod sp. zn. III. ÚS 194/2016.

11.11 V závere právny zástupca uviedol, že v prejednávanej veci ide o posúdenie rovnosti účastníkov konania, kde jeden je profesionálnym, licencovaným veriteľom alebo profesionálnou vymáhačskou agentúrou a druhý je spravidla právne nekvalifikovaný a nedostatočne edukovaný spotrebiteľom, ktorý často nespĺňa ani kritérium priemerného spotrebiteľa. Dosiahnutý cieľ zaviedol pravidlo, že spotrebiteľskú pohľadávkou možno, ak nedošlo k novácii alebo iným dohodám, účinne uplatniť na súde, ak nevykazuje nekalé obchodné praktiky, a v zásade len v premlčacej dobe, to znamená, ak nemá vady, na ktoré by bolo potrebné prihliadať, a nebola premlčaná. Napadnutá právna úprava plne rešpektuje princíp proporcionality, ak ho s poukazom na doterajšie vyjadrenie je vôbec potrebné skúmať, keďže z pohľadu národnej rady nedošlo k obmedzeniu základného práva, keďže jeho porušenie nie je ani napadnuté, pretože ani nemôže byť, pokiaľ ide o ochranu vlastníctva, pretože táto úprava primerane vyvažuje silnejšie postavenie veriteľa, vedie strany sporu k tomu, aby bol spotrebiteľ žalovaný ešte v čase, keď môže odôvodnene očakávať súdne konanie, keď si dostatočne pamätá okolnosti záväzkového vzťahu a keď vôbec má ešte akú-takú šancu účinne použiť procesné prostriedky obrany. Tento cieľ videl zákonodarca v prijatí právnej úpravy. V tejto súvislosti si národná rada dovoľuje poznamenať, že napadnutá právna úprava vyžaduje dostatočne predvídateľné správanie sa veriteľov a spotrebiteľov a bráni nedôvodným žalobám založeným na neprijateľných a nekalých zmluvných podmienkach. Pokiaľ by bola táto právna úprava zavedená možno o desať rokov skôr, dnes by vôbec nebolo potrebné diskutovať o exekučnej amnestii, ktorá sa podľa názoru právneho zástupcu javí ako oveľa zásadnejší potenciálny zásah. Keď sa porovnajú určité zásahy, § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa dáva pravidlo, za akých podmienok a dokedy je možné uplatniť spotrebiteľskú pohľadávkou, ktorá musí byť perfektná, ale zavádza tiež možnosť pre veriteľa domáhať sa svojho práva, pokiaľ je oprávnené, a oproti tomu exekučná amnestia sa, aj keď nevieme v akej podobe, javí, že môže byť väčším zásahom, preto z hľadiska princípu proporcionality sa toto riešenie, ktoré bolo nastavené, javí ako vhodné a vyvážené vo vzťahu k právam oboch strán sporu. S poukazom na opodstatnenosť § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa ako vyjadrenia ústavného princípu primeranosti a ochrany slabšej zmluvnej strany národná rada zastáva názor, že toto pravidlo

nemôže narušať rovnosť strán sporu ako jedného čiastkového pravidla princípu rovnosti zbraní a spravodlivého súdneho procesu.

II.

- referenčné právne normy a napadnuté ustanovenia

12.1 Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy ústavný súd rozhoduje o súlade zákonov s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom.

Podľa čl. 144 ods. 2 ústavy ak sa súd domnieva, že iný všeobecne záväzný právny predpis, jeho časť alebo jeho jednotlivé ustanovenie, ktoré sa týka prejednávanej veci, odporuje ústave, ústavnému zákonu, medzinárodnej zmluve podľa čl. 7 ods. 5 alebo zákonu, konanie preruší a podá návrh na začatie konania na základe čl. 125 ods. 1. Právny názor ústavného súdu obsiahnutý v rozhodnutí je pre súd záväzný.

Podľa čl. 130 ods. 1 písm. d) ústavy ústavný súd začne konanie, ak podá návrh na začatie konania súd.

12.2 Podľa § 18 ods. 1 písm. d) zákona o ústavnom súde, ústavný súd začne konanie, ak návrh podá súd v súvislosti so svojou rozhodovacou činnosťou. Podľa § 19 zákona o ústavnom súde sa súdom podľa § 18 ods. 1 písm. d) uvedeného zákona rozumie príslušný senát alebo samosudca. Podľa § 21 ods. 4 zákona o ústavnom súde ak je účastníkom konania súd, zastupuje senát jeho predseda. Podľa § 37 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak osoby uvedené v § 18 ods. 1 písm. a) až e) dospejú k názoru, že právny predpis nižšej právnej sily nie je v súlade s právnym predpisom vyššej právnej sily, môžu podať ústavnému súdu návrh na začatie konania.

12.3 Podľa čl. 1 ods. 1 ústavy Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.

Podľa článku 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

13. Predmetom konania podľa návrhu okresného súdu je posúdenie, či § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa je v súlade s čl. 1 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 ústavy. Napadnutá právna úprava totiž ustanovuje, že pri civilných súdnych konaniach o plnenie zo spotrebiteľských zmlúv sa nemusí spotrebiteľ sám dovolávať premlčania, ale konajúci súd je *ex officio* povinný prihliadať na premlčanie.

14. Podstatou veci je tak posúdenie, či povinnosť súdu *ex officio* prihliadať na premlčanie spotrebiteľského úveru je v súlade s čl. 46 ods. 1 ústavy zaručujúcim právo na nestranný súd, právo na súdnu ochranu a právo na prístup k súdu v spojení s právnou istotou, ktorá je chránená tak čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj čl. 1 ods. 1 ústavy.

15. Okresný súd argumentoval, že napadnuté ustanovenie je v nesúlade s právom na nestranný súd. Keďže ústavný súd je viazaný označeným referenčným ustanovením, ktorým je v okolnostiach danej veci v prvom rade čl. 46 ods. 1 ústavy, tak preskúma napadnuté ustanovenie nielen z hľadiska práva na nestranný súd, ale aj z hľadiska práva na prístup k súdu a hlavne práva na spravodlivé súdne konanie, ktoré má prienik s právom na rovnosť v súdnom konaní podľa čl. 47 ods. 3 ústavy, a zároveň z perspektívy právnej istoty. Vláda sama vo svojom vyjadrení (bod 10) argumentuje čl. 47 ods. 3 ústavy, aj keď nie je explicitne súčasťou návrhu.

16. Podľa § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa:

„Orgán rozhodujúci o nárokoch zo spotrebiteľskej zmluvy prihliada aj bez návrhu na nemožnosť uplatnenia práva, na oslabenie nároku predávajúceho voči spotrebiteľovi, vrátane jeho premlčania alebo na inú zákonnú prekážku alebo zákonný dôvod, ktoré bránia uplatniť alebo priznať plnenie predávajúceho voči spotrebiteľovi, aj keď by inak bolo potrebné, aby sa spotrebiteľ týchto skutočností dovoľával.“

17. Napadnuté ustanovenie bolo do zákona o ochrane spotrebiteľa zakotvené novelou, zákonom č. 102/2014 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, platnosť nadobudlo 23. apríla 2014 a účinnosť 1. mája 2014. Dôvodová správa k napadnutému ustanoveniu znie: „*S ohľadom na potreby aplikačnej praxe sa jednoznačne ustanovuje povinnosť ex offiio postupu orgánov dozoru a orgánov posudzujúcich nároky zo spotrebiteľskej zmluvy skúmať a vyhodnocovať prekážky uplatnenia práva predávajúceho voči spotrebiteľovi.*“

- prejudicialita napadnutej normy a ustálenie rozsahu preskúmaného ustanovenia

18. V prípade konkrétnej kontroly ústavnosti ústavný súd preskúmava aplikovateľnosť napadnutého ustanovenia v konaní pred všeobecným súdom. Všeobecný súd je oprávnený napadnúť len také ustanovenie zákona, ktorého použitie (teda nutnosť subsumpcie zisteného skutkového stavu pod právnu normu vyjadrenú v danom ustanovení) možno v konaní pred všeobecným súdom rozumne očakávať (PL. ÚS 12/2012). Prejudicialita chýba, ak je zjavné, že aplikácia napadnutého ustanovenia v konaní všeobecného súdu neprichádza do úvahy (porov. PL. ÚS 7/04).

19. Z podania a zo súvisiaceho žalobného návrhu je zrejmé (bod 3), že v prípade prerokúvanom všeobecným súdom ide o otázku premlčania. V rámci kritéria prejudiciality je potrebné ustáliť, či všeobecný súd aplikuje normu, ktorá sa kryje s celým napadnutým ustanovením alebo len s jeho časťou, prípadne či v rozhodovaní súdu počas celého priebehu konania prichádza do úvahy aplikácia napadnutého ustanovenia ako celku. Napadnuté ustanovenie je špecifické tým, že je formulované značne všeobecným jazykom, s tým, že jednotlivé oslabenia nárokov sa navzájom prekrývajú [CSACH, K. Časová pôsobnosť hmotných, procesných noriem a judikatúry – Právna istota a sofistika. In: *Zborník z konferencie 21. slovenské dni práva*. Bratislava : SAK, 2015, s. 16 a nasl.; MALIAR, M. *Po prednese právneho zástupcu žalobcu bolo vyhlásené uznesenie: „Súd (v mene dlžníka) vznáša námietku premlčania žalobcom uplatneného nároku“* [online]. Dostupné na internete: <http://www.lexforum.cz/495>.] Napriek tomu, že striktne vzaté ide v konaní pred okresným súdom o otázku premlčania, ústavný súd nepreskúma návrh len v slovách „*vrátane jeho premlčania*“, ale ako celok, pretože z legislatívnej konštrukcie plynie, že premlčanie je v istom zmysle v norme zahrnuté aj po derogácii slov „*vrátane jeho premlčania*“. Okrem toho, čo platí pre premlčanie, platí pre ostatné námietky ešte viac (napr. relatívna neplatnosť, nesplnenie vzájomného záväzku).

20. Okrem vymedzenia „šírky“ predmetu konania ústavný súd považuje za potrebné zaoberať sa aj preskúmanou normou z hľadiska jej výkladu všeobecnými súdmi. Pri ústavnej kontrole noriem je spravidla relatívne určité, aká norma, resp. pravidlo je preskúmané, akú normu nesie písaný text. Ak má norma viacero výkladov, tak ústavný súd môže určiť záväznú, ústavne-konformnú interpretáciu bez toho, aby derogačne zasiahol. Nevyhovujúci nález v takom prípade konštituuje záväzný výklad. Predmetná vec je charakteristická tým, že sa súdy

v množstve „živých“ konaní museli vysporiadať zvlášť s otázkou časovej pôsobnosti napadnutej normy. Vychádzajúc z absencie intertemporálnych ustanovení a z názoru, že premlčanie má hmotnoprávnu podstatu, niektoré sudy rozhodovali tak, že napadnutá norma sa neaplikuje v konaniach, ktoré začali pred zmenou právnej úpravy (napr. uznesenie Krajského súdu v Bratislave č. k. 3 Co 494/2014-35). Proti tomuto názoru sa vymedzili jednak teoretici, ale aj najvyšší súd. Prof. Števček akcentuje procesnoprávny charakter ustanovenia a okamžitý účinok právnej úpravy v prípade chýbajúcich intertemporálnych ustanovení (ŠTEVČEK, M. Zákon a sudcovia; k výkladu ustanovenia § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa. In: *Justičná revue*. 2015, roč. 67, č. 3, s. 357 – 367). Najvyšší súd rozhodol o svojom pohľade na aplikáciu § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa menej priamočiaro, ale jednoznačne: Generálny prokurátor Slovenskej republiky (ďalej len „generálny prokurátor“) podal niekoľko mimoriadnych dovolaní proti rozsudkom všeobecných súdov, ktorými boli zamietnuté žaloby o plnenie dlhu, pretože sudy neakceptovali dohody o uznaní dlhu a v novom premlčaní (po uznaní dlhu) pre rozpor s dobrými mravmi. Najvyšší súd tieto mimoriadne dovolania zamietol bez toho, aby sa zaoberal meritom vecí, pretože by nemohli viesť k zlepšeniu právnej pozície žalobcu z toho dôvodu, že aj v prípade uznania argumentácie generálneho prokurátora by pri opätovnom prejednaní bola žaloba opäť zamietnutá, a to na základe § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa. Najvyšší súd v rozsudku sp. zn. 3 MCdo 12/2014 z 21. apríla 2015 (ktorý bol akceptovaný aj uznesením ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 194/2016; obdobne konania sp. zn. 8 MCdo 13/2014 a sp. zn. II. ÚS 729/2015, pozn.) uviedol: *«Zrušenie rozhodnutia napadnutého dovolaním alebo mimoriadnym dovolaním nesmie byť však nikdy samoučelné a vždy musí viesť k vytvoreniu stavu, v ktorom bude možné odstrániť nesprávnosť procesného alebo hmotnoprávneho charakteru, ktorá bola dôvodom pre kasačné rozhodnutie najvyššieho súdu a nahradiť zrušené (nesprávne, nezákonné) rozhodnutie novým, zodpovedajúcim zákonu. Pokiaľ je však už pri preskúmvaní napadnutého rozhodnutia zrejmé, že (napríklad v dôsledku zmeny v právnom poriadku, ku ktorej medzičasom došlo) bude súd, ktorému sa vec po zrušení jeho rozhodnutia má vrátiť na ďalšie konanie, musieť rozhodnúť rovnako ako v zrušovanom rozhodnutí, lebo iné rozhodnutie mu platný právny stav ani neumožní (t.j. ak súd po vrátení veci nebude môcť postupovať alebo rozhodnúť inak, ako pred zrušením jeho rozhodnutia), nemá kasačné rozhodnutie najvyššieho súdu opodstatnenie. V preskúmvanom prípade je - aj bez vyriešenia otázky, či je opodstatnená námietka generálneho prokurátora o tom, že premlčanie práva malo byť posudzované podľa ustanovení Obchodného (a nie Občianskeho) zákonníka - zrejmé, že ak by najvyšší súd zrušil mimoriadnym dovolaním napadnuté rozsudky a vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie, musel by prvostupňový súd vziať na zreteľ § 5b zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa, pričom by ako „orgán rozhodujúci o nárokoch zo spotrebiteľskej zmluvy“ bol povinný prihliadnuť na zákonný dôvod, ktorý bráni priznať plnenie požadované žalobou. Mal by tiež zohľadniť § 52 ods. 2 vetu tretiu Občianskeho zákonníka, podľa ktorého všetky právne vzťahy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, sa vždy prednostne použijú ustanovenia Občianskeho zákonníka, aj keď by sa inak mali použiť normy obchodného práva. Obe tieto ustanovenia nadobudli účinnosť 1. mája 2014 a právne predpisy, ktorých súčasťou sú, nemajú prechodné ustanovenia. To znamená, že od ich účinnosti sa vzťahujú aj na právne vzťahy založené pred týmto dňom. Z vyššie citovaných ustanovení vyplýva, že v prípade zrušenia rozsudkov napadnutých mimoriadnym dovolaním by súd prvého stupňa (opäť) posudzoval plynutie premlčacej doby podľa ustanovení Občianskeho zákonníka, v dôsledku čoho by rozhodol tak, ako v rozsudku, ktoré generálny prokurátor navrhuje zrušiť. Z týchto*

dôvodov najvyšší súd mimoriadne dovolanie zamietol (§ 243i O.s.p. v spojení s § 243b ods. 1 O.s.p.).»

21. Z uvedených rozhodnutí najvyššieho súdu, ale aj z ďalších rozhodnutí nižších súdov (dostupné na internete www.justice.gov.sk) vyplýva, že sa už ustálil právny názor, podľa ktorého sa § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa aplikuje aj v konaniach začatých pred prijatím novej právnej úpravy. Ústavný súd vychádza z konceptu dialógu medzi súdmi a tzv. živého práva, a preto bude § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa preskúmať tak, ako ho aplikujú všeobecné súdy, avšak s vedomým interpretačných starostí s ním spojených (porov. bod 48 a 49). Ústavný súd konštatuje, že prejudicialita napadnutému ustanoveniu § 5b nechýba a napadnuté ustanovenie zákona o ochrane spotrebiteľa priamo určuje výsledok, vecnú legitimáciu žaloby na všeobecnom súde.

- základné právo na nestranný súd

22. Z obsahu návrhu vyplýva, že navrhovateľ (bod 6) predovšetkým namieta, že napadnuté ustanovenie je nesúladne s právom na nestranný súd podľa čl. 46 ods. 1 ústavy. Navrhovateľ uvažuje tým spôsobom, že ak Občiansky zákonník do prijatia napadnutého ustanovenia v podstate zakazoval súdu prihliadať bez námietky dlžníka na premlčanie (§ 100 ods. 1 druhá veta Občianskeho zákonníka: Na premlčanie súd prihliadne len na námietku dlžníka.), v súčasnosti § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa súdu prikazuje, aby prihliadal na premlčanie, a to len v prospech dlžníka, spotrebiteľa. Tým má súd zo zákona „straniť“ žalovanému, resp. mu poskytovať právnu pomoc.

23. Z hľadiska práva na nestranný súd však ústavný súd návrhu nemôže vyhovieť. Požiadavka nestrannosti sudcu sa nepochybne dotýka samej podstaty spravodlivosti a jej vnímania. Obsahom práva na nestranný súd je však požiadavka na zabezpečenie nestrannosti spočívajúcej v absencii zaujatosti či predsudku sudcu, čo znamená, že sudca nemá žiaden osobný záujem na výsledku konania (porov. BARAK, A. Judge in a Democracy. Princeton : University Press, 2008, s. 101 a nasl.), resp. nevzniká navonok legitímny dojem, že by takýto záujem mohol mať. Rozhodovanie sudcom, ktorý nie je nestranný, nie je len popretím rovnosti účastníkov konania, ale ide svojím spôsobom aj o rozhodovanie vo vlastnej veci a vôbec o popretie zmyslu súdnictva a práva (II. ÚS 36/2012, II. ÚS 39/2012).

24. Obvykle je otázka nestrannosti súčasťou aplikácie práva, ale nie je vylúčené, že je predmetom konania o súlade, ako to bolo v konaní sp. zn. PL. ÚS 8/2013, kde však ústavný súd rozhodoval o procedúre rozhodovania o nestrannosti v situácii doktríny nevyhnutnosti. Predmetom konania o súlade s právom na nestrannosť by mohla byť norma, ktorá by deformovala garancie, ktoré vylučujú osobný záujem sudcu na výsledku konania, ale nie norma, ktorá vzbudzuje podozrenie z toho, že hmotnoprávne či procesnoprávne preferuje jednu stranu súkromnoprávneho vzťahu. Napadnutá norma je teda mimo rozsahu (scope) práva na nestranného sudcu. Z tohto úzkeho pohľadu možno súhlasiť s vládou (porov. bod 10.10) a právnym zástupcom (bod 11.5). Ústavný súd rozumie, že sudcovi, navrhovateľovi prekáža takpovediac nejustičnosť automatického pomáhania jednej strane, ale dogmaticky presnejšie je oddeliť tradičnú nestrannosť od „nestrannosti“ vyplývajúcej z pravidla, ktoré svedčí len jednej strane sporu. Každopádne uvažovanie navrhujúceho samosudcu naznačuje, že sudca sám sa v predmetných veciach neochotne stáva nástrojom zákonodarcu, ktorý možno stráni jednej strane sporu.

- ochrany hodný záujem a čl. 46 ods. 1 ústavy

25. Ústavný súd ďalej skúmal, či napadnuté ustanovenie nie je zásahom do práva na súdnu ochranu v tom zmysle, že ak by táto novela nebola prijatá, mnohé konania by dopadli odlišne

a zásah by tak spadal do rozsahu (scope) čl. 46 ods. 1 ústavy tým, že by menil hmotnú, a teda aj procesnú pozíciu žalobcu v priebehu konania. Podľa ústavného súdu však žiadny účastník konania nemá chránenú pozíciu, že jeho protistrana (spotrebiteľ) nebude namietať premlčanie uplatnenej pohľadávky. Naopak, vždy musí rátať s tým, že sa jeho protistrana (spotrebiteľ) premlčania dovoľá. Samotná praktická pravdepodobnosť, že spotrebiteľ svoje právo v konaní nevyužije a námietku nepodá, nie je sama osebe legitímnym ochrany hodným záujmom, ktorý by bol ohrozený alebo odňatý zmenou právnej úpravy. Právny zástupca národnej rady argumentuje (bod 11.8), že premlčaný nárok nie je hodný procesnej ochrany a cituje článok prof. Števéčka (ŠTEVČEK, M. Zákon a sudcovia; k výkladu ustanovenia § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa. In: Justičná revue. 2015, roč. 67, č. 3, s. 366), v ktorom sa pre účely temporality tvrdí, že § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa môže byť aplikovaný aj v bežiacich konaniach, pretože veriteľ si sám zavinil premlčanie, a preto musí rátať s tým, že sa premlčanie zistí (porov. tiež bod 48, bod 20). Nateraz možno konštatovať, že skutočnosť, že čl. 46 ods. 1 ústavy nechráni priamo takpovediac neodhalenie premlčania, neznamená, že nechráni istú súťaž, zmysluplnosť samotného súdneho konania.

- vlastný prieskum napadnutého ustanovenia

26. Ústavný súd pripomína, že jeho úlohou je posúdiť napadnutú úpravu výlučne z hľadiska ústavnej súladnosti berúc do úvahy súvisiace demokratické procesy. Ústavný súd už niekoľkokrát uviedol, že jeho úlohou nie je posudzovať účelnosť či vecnú správnosť právnej úpravy (PL. ÚS 6/09 – *zásada trikrát a dost'*, bod 8; PL. ÚS 95/2011 – *ústavnosť tajnej voľby*, bod 28; PL. ÚS 13/2012 – *platy sestier*, bod 80), ale výlučne ústavnosť, čo však býva často neostrá hranica.

27. Ústavný súd ďalej akcentuje, že predmetná vec nesie v sebe silný horizontálny komponent spočívajúci v tom, že zákonodarcu vstúpil do rovného vzťahu súkromných osôb. Na rozdiel od vertikálnych zásahov typických napríklad pre trestné či daňové právo mocenský vstup ústavného súdu do týchto vzťahov by mohol znamenať do budúcnosti zhoršenie pozície jednej zo strán, čo sa stáva zvlášť zložitým v priestore temporality (bod 50). Na druhej strane si horizontálne vzťahy založené autonómiou vôle zaslúžia stabilitu. V tomto zmysle je na mieste väčšia deferencia ústavného súdu. V súvislosti s platmi sestier ústavný súd pre horizontálne vzťahy uviedol (PL. ÚS 13/2012, bod 103), že súkromnoprávna úprava sa v 20. storočí vyznačuje príklonom k substantívnemu poňatiu slobody a rovnosti zohľadňujúc faktickú nerovnosť medzi stranami (bargaining power). Prekrýva sa tu verejnoprávna perspektíva solidarity so súkromnoprávnou perspektívou vyvažovania vyjednávacej sily zmluvných strán.

- obsah referenčných noriem

28. Ústavný súd musí preskúmať, či § 5b zákona na ochranu spotrebiteľa spôsobom, akým reguluje premlčanie, podstatne neznevýhodňuje veriteľa, resp. zvýhodňuje spotrebiteľa v konaní proti spotrebiteľovi pred všeobecnými súdmi. Ústavný súd konštatoval (body 24 – 26), že ťažiskom veci nie je základné právo na nestranný súd. Navrhovateľ však ako referenčnú normu označil čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj čl. 1 ods. 1 ústavy. Za súčasť prieniku medzi právnou istotou a právom na súdnu ochranu možno považovať aj *férovosť procesu, rovnosť účastníkov konania*, ktorá je tiež samostatne chránená v čl. 47 ods. 3 ústavy. Ústavný súd sa tak zameria na preskúmanie procesnej férovosti napadnutého ustanovenia, čo napokon vyplýva aj z obsahu a zmyslu navrhovateľovej argumentácie. Z označených referenčných noriem možno tiež odvodiť dôraz na právnú istotu, na princíp legality. Preskúmanie *princípu legality* má v abstraktnej kontrole isté špecifiká (PL. ÚS 19/09). Európsky súd pre ľudské práva má v tomto smere odlišnú pozíciu, pretože vykonáva test legality v individuálnej veci. Test legality sa

spravidla týka zákonnej normy s nadväzujúcou judikatúrou, nielen izolovaného textu zákona, a napokon ESLP na vec hľadá z perspektívy medzinárodného súdneho orgánu. Ústavný súd však môže označiť za „nezákonnú“ (v zmysle absencie právneho základu) právnu úpravu, ktorá je formálne označená ako zákon, ale chýbajú jej požadované kvality.

- prejudikatúra

29. Ústavný súd už prijal rozhodnutia, ktoré sa týkali mocenského vstupu do (i) procesných, (ii) procesno-hmotných aj (iii) hmotnoprávnych pozícií dvoch rovných súkromných entít. (i) Za protiústavné považoval jednostranné procesné posilnenie jednej strany sporu (PL. ÚS 43/95 – *vstup prokurátora do občianskeho súdneho konania*; PL. ÚS 9/96 – *obmedzenia pre žalovaného v konaní o ochranu osobnosti*; PL. ÚS 57/99 – *opačne mimoriadne dovolanie s nenamietaným čl. 47 ods. 3 ústavy*). (ii) Taktiež je nutné pripomenúť rozhodnutie sp. zn. PL. ÚS 4/96, v ktorom ústavný súd vylúčil z rozsahu čl. 47 ods. 3 ústavy rýdzo hmotnoprávne otázky (išlo o otázku zodpovednosti pošty za nedoručenie zásielky). Ústavný súd v právnej vete tohto uznesenia sp. zn. PL. ÚS 4/96 konštatuje: „Článok 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky upravuje ústavnopracný princíp rovnosti účastníkov v konaní pred orgánom súdnej alebo inej právnej ochrany. Podstata tohto princípu teda vylučuje, aby sa uplatňoval ako vecný predpoklad vzniku zodpovednosti za škodu.“ Ústavný súd ešte vyhlásil za protiústavné spätné zahmutie odporovateľnosti v prebiehajúcom konkurznom konaní (PL. ÚS 38/99). (iii) Z hmotnoprávnych zásahov možno spomenúť zásahy do pozícií poskytovateľov zdravotnej starostlivosti zákonom stanoveným platom sestier – sp. zn. PL. ÚS 13/2012. Predmetná vec je unikátna v tom, že hmotnoprávnosť premlčania sa presadzuje výlučne v procese. Ak si porovnáme prerokúvanú vec s vecou platov sestier (PL. ÚS 13/2012), tak zistíme, že vstup do hmotnej aj procesnej pozície môže mať pre jednu zo strán ekonomické dôsledky, teda v tomto aspekte sa nelíšia, ale ak je vo veci zainteresovaný všeobecný súd, tak navyše vzniká pocit deformácie ústavne chránenej procesnej férovosti.

30. Ústavný súd rozhoduje o veciach v kontexte celého právneho poriadku, a tak je dôležité vnímať, že napadnutá úprava je súčasťou širšieho balíka (aj procesných) pro-spotrebiteľských opatrení, do ktorých môžeme počítať nové znenie § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka, § 61b ods. 3 Exekučného poriadku, ktorý je predmetom konania sp. zn. PL. ÚS 6/2016, § 57 ods. 1 písm. m) Exekučného poriadku v spojení s § 243f Exekučného poriadku, či § 17 ods. 2 zákona č. 191/1950 Sb. Zákon zmenkový a šekový v znení neskorších predpisov. Tieto jednotlivé normy sú predmetom expertnej aj spoločenskej diskusie. Aj rozhodnutia ústavného súdu reflektujú dilemy týkajúce sa spotrebiteľského práva. Sudca v disente k nálezu sp. zn. I. ÚS 547/2012 uviedol, že všeobecné súdy vrátane ústavného súdu ochranu spotrebiteľov pustili už tak ďaleko, že títo nemusia niesť žiadne adekvátne dôsledky za svoje konanie, aj keď uzavrú akúkoľvek zmluvu, dokonca čokoľvek, čo sa prieči zdravému rozumu (v zmysle „*ten chudák ani nevie, čo podpísal*“, ale „*peniaze mohol zobrať*“), a to sa už dotýka samej podstaty a hlavne primeranosti práva, v dôsledku čoho spotrebiteľ z úradnej povinnosti zbavujú jeho zodpovednosti.

- osobitosti testovania procesnej nerovnosti

31. Z ústavných noriem chrániacich férovosť civilného procesu vyplýva, že účastníci civilného konania sú priamo z tejto ústavnej normy (čl. 46 ods. 1, čl. 1 ods. 1, čl. 47 ods. 3 ústavy) porovnateľní (komparátor je daný už tým, že sú účastníkmi konania) a pre nerovnosť nie je nutné kvalifikované kritérium, akým je pohlavie či rasa – účastníci konania nemajú byť v nerovnom vzťahu, pretože sú účastníkmi, teda bez ohľadu na ich status. To sú modifikácie všeobecného ústavného zákazu diskriminácie z čl. 12 ústavy. Z judikatúry ESLP (Dombo

Beheer BV v Holandsko, sťažnosť č. 14448/88) možno do parametrov zakázanej procesnej nerovnosti vnieť kritérium podstatnosti znevýhodnenia. Podstatnosť znevýhodnenia je vlastne intenzitou, ktorá posúva zvýhodňujúci prvok konania v prospech niektorej strany smerom k ústavne zakázanej neférovosti, resp. vylučuje drobné rozdiely v postavení strán. Kritérium podstatnosti v sebe zahŕňa krok nevyhnutnosti z princípu proporcionality, pretože podstatné vychýlenie procesných pravidiel na jednu stranu by už nemohlo byť nevyhnutné na ochranu daného cieľa. Ústavný súd tak aplikuje na procesnú nerovnosť ústavnoprávny test, ktorý spočíva v odpovedi na otázky, či (1) došlo k (podstatnému) znevýhodneniu procesnej strany hlavne v spojitosti s výkonom práva na súdnu ochranu, či (2) má uvedený zásah legálny základ, či (3) bolo právo zasiahnuté z neospravedlňiteľného dôvodu, (4) vyčlenenie je na príťaž procesnej strane a (5) nemožno ho ospravedlniť (porov. rozhodnutie Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky sp. zn. Pl. ÚS 22/92), pretože buď absentuje dôvod ospravedlnenia (verejný, legitímny záujem), alebo ide o neprimeraný, neproporcionálny zásah (5.1) z hľadiska nevyhnutnosti alebo (5.2) z hľadiska proporcionality v užšom slova zmysle.

- test procesnej nerovnosti

32. Navrhovateľ akcentuje neférovosť a „nejusťnosť“ spočívajúcu v jednostrannosti a automatickosti pomáhania spotrebiteľovi, zatiaľ čo národná rada a vláda oponujú tým, že aj takýto zásah sa dá vyvážiť ochranou spotrebiteľa, čo je vyžadované európskym právom (Nejustičnosťou sa tu v zásade myslí posúvanie sudcu mimo roly rozhodcu.). Ústavný súd v krokoch (1 a 4) testu ustaluje, že veriteľ (dodávateľ), resp. žalobca je v civilnom procesnom konaní *nie nepodstatne znevýhodnený* tým, že súd počas konania z úradnej moci skúma, či nedošlo k premlčaniu žalovanej pohľadávky. Možno spresniť, že na premlčanie v prospech veriteľa sa *ex off* neprihliada. Výsledná procesná pozícia sporových strán v predmetnej veci výrazne reflektuje hmotnoprávne pozadie ich právneho vzťahu, pretože zákonodarca „rukami“ súdu v podstate „prekluduje“ dlh, a tak „umorí“ dlh žalovaného. (2) Legalitou sa bude ústavný súd zaoberať osobitne v bodoch 48 – 51. (3) Na prvý pohľad možno konštatovať, že cieľ (ospravedlnenie normy), a to ochrana slabšej strany je ústavne akceptovateľný. V tomto možno súhlasiť s národnou radou a vládou. Na strane testovanej právnej úpravy tak stojí (A) hodnota ochrany menej zorientovaného dlžníka – spotrebiteľa a na (B) druhej strane stojí ústavne chránená férovosť civilného procesu previazaná v širšom zmysle s majetkovou pozíciou veriteľov pôvodných alebo inkasných spoločností. Dôležité je spresniť, že v predmetnej úprave ide v zásade o dlžníkov, ktorí sú „zhodou okolností“ spotrebitelia, a nie priamo o spotrebiteľov ako takých, o ich spotrebiteľský právny vzťah.

33. Ťažiskom ústavnoprávneho prieskumu je (5.1) *krok nevyhnutnosti* v kombinácii s (5.2) *krokom proporcionality v užšom zmysle* z testu proporcionality procesnej nerovnosti, teda otázka, či je na ochranu spotrebiteľa naozaj nevyhnutné, aby na premlčanie pohľadávky veriteľa voči spotrebiteľovi prihliadal súd zo zákona *ex off*, čím vzniká efekt preklúzie. Súčasťou tohto ústavnoprávneho prieskumu je nielen (procesná) rovnosť medzi žalobcom – veriteľom a žalovaným – spotrebiteľom, ale aj rovnosť spotrebiteľov proti iným dlžníkom, ktorí sú žalovaní v nespotrebiteľských konaniach.

34. Predmet konania je spoločensky citlivý, pretože ústavný súd nepracuje v „slonovinovej veži“ a vníma, že námietka premlčania môže byť pre ktoréhokolvek neprávnik neznámou, nehovoriac o sociálne slabších dlžníkoch. Žijeme v dobe úverovej, a to v dobrom aj v zlom. Ekonomika potrebuje spotrebu vrátane tej, ktorá je krytá spotrebiteľskými úvermi. Ťarcha úverov však môže nemálo jednotlivcov tlačiť nielen do sociálnej siete štátu, ale aj do prostredia kriminálneho. V rozmanitosti spoločnosti sa spotrebné úvery používajú tak k uspokojovaniu

konzumných vrtochov, ako aj k preklenutiu nezavinených existenčných problémov. Netreba však zabúdať, že východiskovým bodom by predsa len mala byť myšlienka, že dlhy sa platiť majú a patrí sa ich platiť. Pri argumentácii týkajúcej sa ochrany spotrebiteľov je potrebné rozlišovať argumenty „na vstupe“ týkajúce sa vzniku zmluvného vzťahu medzi dodávateľom a spotrebiteľom a argumenty „na výstupe“, ktoré sa týkajú procesného presadzovania nesplnených povinností spotrebiteľa.

35. Ústavný súd opakovane pripomína, že premlčanie, podobne ako preklúzia (ŠVESTKA, J., ČEŠKA, Z., CHYSKÝ, J. *Promlčení a prekluze v čs. právním řádu*. Praha : Orbis, 1967.; WEINHOLD, D. *Promlčení a prekluze v soukromém právu*. Praha : C. H. Beck, 2015.; OVEČKOVÁ, O. *Premlčanie v obchodnom práve*.), je unikátne tým, že stojí uprostred priesečníka práva hmotného a procesného až tak, že patrí právu hmotnému aj procesnému alebo ani jednému z nich. Súčasťou práva hmotného, pravidla správania medzi dvoma rovnými súkromnými jednotlivcami, je otázka súdnej vymáhateľnosti. Pri premlčaní stoja v kontraste subjektívne právo a nárok. Prvé nezaniká, druhé áno. Súd má v prípade tradičného premlčania zakázané ho odhaliť. Zo spomenutej unikátnosti pramení zložitost' rozhodovania o temporalite, ako aj rovnosti subjektov. Premlčanie vo svojej podstate reflektuje osobnú iniciatívu, zodpovednosť za správu svojich vecí, ako aj česť dlžníka spočívajúcu v možnosti vždy uhradiť svoj dlh. Premlčanie vyjadruje záujem spoločnosti o to, aby boli dlhy súdne (justične), za účasti štátu vymáhané len v rozumnom čase, pretože s časom sa prehĺbuje dôkazná núdza a vôbec vedomosť o dlžobe. Zmyslom je, aby sa neplatil starý neistý záväzok, avšak premlčanie tým, že presne určuje dobu nároku potláča kauzu dlhu, a je uplatniteľné, aj keď je dlh nesporný. Premlčanie preto tiež v podstate konzumuje námietku dobrých mravov. Z tohto pohľadu ide pri premlčaní tiež o „súťaž“ medzi zmluvnými stranami, v ktorej na jednej strane veriteľ musí v rozumnej dobe žalovať a na druhej strane musí dlžník poznať svoju pozíciu a súd je „diskrétnym“ arbitrom. Dobrý mrav však ostáva prítomný v tom, že dlžník môže dlh uhradiť bez rizika bezdôvodného obohatenia na strane veriteľa. Preklúzia je viac verejnoprávna, vyjadruje záujem moci na jasnom a rýchlom fixovaní subjektívnych práv. Preklúzia je v občianskoprávných vzťahoch zúžená na úzke otázky väd na rozdiel od najtradičnejšieho a najmasovejšieho občianskoprávného vzťahu peňažnej pôžičky, ktorý je z hľadiska času ovládaný premlčaním. Premlčanie a preklúzia sú tiež odrazom doby: Po vzniku Československa boli v českých krajinách skrátené premlčacie doby známe z monarchie, na Slovensku sa výkladom prekonávala 32-ročná premlčacia doba a v dobe neslobody boli vzťahy medzi podnikmi regulované preklúziou (LUBY, Š. Význam času v rekonštitúovanom občianskom práve. In: Právny obzor. 1965, roč. 48, s. 36 a nasl.). Judikatúra k dobovej poučovacej povinnosti sa vyvinula tak, že súd bol povinný o možnosti uplatniť námietku premlčania dlžníka poučiť: Povinnosťou súdu je poučiť účastníka občianskeho súdneho konania o tom, že môže uplatniť námietku premlčania práva, ktoré veriteľ nevykonával v zákonom ustanovenej dobe (lehote) – R 16/77. Prax zhmul najvyšší súd v stanovisku R 27/77 – Pls 2/76: „Aj keď premlčanie pohľadávky uplatnenej v žalobe môže súd prihliadať iba vtedy, ak žalovaný vzniesol vo svojej obrane námietku premlčania, je súd povinný žalovaného vždy poučiť o možnosti brániť sa poukazom na premlčanie. Túto povinnosť má súd aj v tom prípade, ak ide o pohľadávku organizácie. Nie vždy však vysvitá zo spisov, že by bol súd žalovaného takto poučil, ale v celom rade prípadov, v ktorých je pravdepodobné, že ide o premlčanie pohľadávky, súd toto poučenie nedal. Žalovaný v dôsledku toho námietku premlčania ani neuplatnil a súd žalobe vyhovel.“ Zmena § 5 OSP a spoločenské zmeny vôbec prekonali túto judikatúru.

36. Hmotnoprávnym zmyslom, prapodstatou premlčania, akokoľvek idealisticky to znie, nie je vyhnúť sa dlhu, ale otvoriť možnosť nezaplatiť taký dlh, na ktorý sa dlžník s istotou nepamätá, resp. ktorý je v tomto zmysle sporný medzi stranami. Z tohto pohľadu platnou právnou úpravou dochádza k zásahu do *autonómie vôle*, lebo sa dlžníkom v podstate vnucuje ochrana, ktorej využitie by malo byť na nich (napr. dlžník z rôznych dôvodov môže mať záujem uhradiť aj premlčaný dlh, lebo chce využívať ďalšie úverovanie od veriteľa, aj keď to teoreticky môže urobiť aj po rozhodnutí podľa § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa). Možno tu zmieniť zaujímavú historickú paralelu. V 70. a 80. rokoch tak judikatura (R 16/77, R 27/77), ako aj komentátori unisono tvrdili, že súd má poučovať dlžníkov o možnosti vznesenia námietky premlčania, pretože vtedajší § 5 OSP prikazoval súdom, aby *všestranne dbali o to, aby nikto pre nedostatok právnych znalostí neutrpel ujmu*. V článku *Poučení o promlčení v občanském soudním řízení* (In: *Bulletin advokacie IV/1984*, s. 210 a nasl.) tomuto názoru oponoval autor, advokát Dr. Ľuboš Tichý. Podľa neho u dlžníka nejde o ujmu, pretože podľa hmotného práva je naďalej povinný zo zmluvného vzťahu, ale naopak ide o ujmu veriteľa: „Jde o to, stručně vyjádřeno, zda v důsledku neuplatnění námítky promlčení vznikne účastníku řízení újma anebo naopak zda újma vzniká přiznáním práva, které by se uplatněním námítky promlčení stalo naturálním, nežalovatelným. Při řešení této otázky je třeba vyjít z toho, že splněním naturálního (promlčeného) závazku nevzniká neoprávněný majetkový prospěch; plnění z promlčeného práva je plněním dluhu. Nejde ani o darování. Plnění dluhu se zmenší, tedy majetkové hodnoty dlužníka ve prospěch jejich zvětšení u věřitele tak, jak to odpovídá i vztahu podle hmotného práva. Pokud lze mluvit o zničení nebo spíše oslabení právního poměru ve smyslu Lubyho definice újmy, pak právě jen v souvislosti s uplatněním námítky promlčení. Promlčení totiž neznamená zánik právního vztahu (zánik závazkového poměru), nýbrž pouze oslabení práva věřitele. Je-li pro poskytnutí poučení podmínkou nebezpečí vzniku újmy (pro nedostatek právních znalostí), pak tato podmínka není splněna, neboť může způsobit znemožnění placení dluhu, resp. oslabení práva placení dluhu požadovat. Neuplatnění námítky promlčení naproti tomu žádnou újmu pro dlužníka nepředstavuje. Protože splněním promlčeného dluhu nevzniká dlužníku žádná újma, soud nemá povinnost jej poučovat o možnosti namítnout promlčení, byť jeho právní znalosti byly podle názoru soudu sebemenší. Konečně nelze ani dovodit povinnost poučení sondu vůči věřiteli, jestliže zjistí možnost uplatnění námítky ze strany dlužníka.“ Ďalej autor dodáva, že takéto poučenie je v rozpore so zásadou *pacta sunt servanda* a rovnosťou procesných strán. Daný právny názor je nadčasový v otázke zmyslu premlčania a rovnosti v civilnom procese. V časoch slobodnej autonómie jednotlivca by mal platiť ešte viac, než v časoch, keď bol vyslovený. Možno ešte inými slovami zopakovať, že už premlčanie samotné je benefitom, úľavou pre dlžníka. Žaloba o uhradenie premlčanej pohľadávky nie je zneužitím práva (bod 11.8). Taktiež je potrebné uviesť, že postúpenie pohľadávok je legálny súkromnoprávny úkon.

37. Termín ochrana spotrebiteľa sa vo svojom štandardnom význame v zásade vzťahuje na nekalé podmienky. Ochrana spotrebiteľa pri neprijateľných podmienkach vychádza z nerovnakej vyjednávacej pozície spotrebiteľa už na začiatku vytvárania zmluvného vzťahu. Z toho vychádza vnútroštátne právo, ako aj smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách. Veriteľ (dodávateľ v spotrebiteľskej terminológii) si vzhľadom na svoju faktickú silu môže presadiť do zmluvy rôzne asymetrické podmienky (bod 9.1), následne ich uplatňovať a spotrebiteľ si toho nemusí byť vedomý. Ide tu v širšom slova zmysle vlastne o zneužívajúce konanie veriteľa v rozpore s dobrými mravmi, takže zásah súdu *ex offi* pri nekalých podmienkach podobne ako v nemeckej judikatúre

vychádza v podstate z § 39 Občianskeho zákonníka, resp. z verejného poriadku. Mnohé, určite závažné argumenty národnej rady (bod 9.1, bod 11.1) sa vzťahujú na zmluvnú fázu vzťahu veriteľ – spotrebiteľ. Z týchto príkladov vyplýva, že národná rada chcela udeliť dlžníkom akési procesné odpustenie dlhu, ale počínala si pritom zjednodušujúco a v tomto zmysle svojvoľne, pretože premlčanie nie je kľúčovým medzníkom medzi oprávnenými a neoprávnenými dlžobami, a nie každý dlh musel pochádzať z emotívnych príkladov, ktoré národná rada predložila. Spotrebiteľom môže byť napríklad aj advokát proti veriteľovi, ktorý je obuvníkom.

38. Z pohľadu nekalých podmienok úpravu premlčania nenanútil spotrebiteľovi dodávateľ, tá vyplýva zo zákona, takže nie je jasné, aká je legitimácia ochrany spotrebiteľa pred veriteľom, keď on za konštrukciu premlčania nemôže. Dôvody uvádzané zákonodarcom a vládou na podporu § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa nekorešpondujú s jeho obsahom (problém nevzdelaného spotrebiteľa nie je nijako špecificky spotrebiteľský, rovnako nevzdelaný môže byť účastník v bežnom občianskoprávnom spore) a otázka vzdelaného/nevzdelaného spotrebiteľa je otázkou právnej pomoci v konaní, ktorú možno riešiť cez bezplatnú právnu pomoc, možnosť zastupovania spotrebiteľov združeniami (čo inak existuje aj dnes v Civilnom sporovom poriadku), a nie cez hmotnoprávnu úpravu v procesnoprávnom kabáte.

39. Ústavný súd tak v kroku 5 testu konštatuje, že pri aktuálnej koncepcii „prekluzívneho premlčania“ sa žalovaný stáva úplne pasívnym prijímateľom benefitu premlčania, v istom zmysle *objektom* (Vo veci prerokúvanej na okresnom súde nie je známy aktuálny pobyt žalovaného, a tak proces prebieha s opatrovníkom, ktorý je zamestnancom štátu.) a takýmto *objektom* sa stáva aj samotný proces. Možno konštatovať, že právna úprava je príliš jednostranná, a to už samotným procesom, ako aj tým, že v istom zmysle prezumuje nekalosť daných dlhov. Spotrebiteľské právo je zaiste súčasťou vytvárania spoločenskej kohézie, ale aktuálna právna úprava svojou zjednodušujúcou priamočiarosťou vykazuje asymetriu, pretože všetkých dodávateľov (veriteľov) stavia akoby na stranu tých „zlých“ a spotrebiteľov na stranu tých „ublížených“. Podľa poznatkov zo súdnej praxe však právna úprava svojím nastavením spôsobuje aj to, že často najneaktívnejším dlžníkom – spotrebiteľom poskytne pomoc, zatiaľ čo tí zodpovednejší sa často na pojednávanie dostavia (alebo už vo vyjadrení k žalobe) a dlh uznajú, čo podľa procesného práva vedie automaticky k vyhovneniu žalobe rozsudkom pre uznanie. Neplatí teda argument národnej rady (bod 9.1, 11.2), že § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa je ochranou proti uznaniu dlhu. Úprava v istom zmysle bráni brániť sa v konaní proti nekalým podmienkam.

40. Vychádzajúc z perspektívy, že *dlhy sa majú platiť riadne a včas*, z ochrany autonómie jednotlivca (bod 36), z ochrany férovosti procesu ako objektívnej hodnoty, ale aj z praktických skúseností, že úprava často škodí tým poctivejším, resp. pomáha menej zodpovedným, ústavný súd konštatuje, že na ochranu zraniteľného jednotlivca jestvujú miernejšie prostriedky zvlášť formou právnej pomoci, a preto daná úprava nie je nevyhnutná na naplnenie tohto cieľa. Ústavný súd je presvedčený, že zákonodarca má v rukách miernejšie prostriedky na zabezpečenie ochrany spotrebiteľov. V hre môže byť úprava poučovacej povinnosti či angažovanie centra právnej pomoci, v širšom zmysle úverová a sociálna politika krajiny vôbec. Je potrebné uviesť, že už aktuálny Civilný sporový poriadok procesne chráni slabšiu stranu vrátane spotrebiteľov. Ako uvádza relevantný komentár k čl. 6 CSP, ktorý zakotvuje *princíp rovnosti sporových strán*, spotrebiteľia disponujú v procese komparatívnou nevýhodou, ktorú je súd povinný vyvážiť. Vo vzťahu princípu rovnosti pred zákonom, resp. princípu rovnosti v civilnom procese sa niekedy princíp ochrany slabšej strany mylne interpretuje ako zvýhodňovanie slabšej sporovej strany na úkor „silnejšej sporovej strany“. Takéto vnímanie

princípu ochrany slabšej sporovej strany v právnych vzťahoch by však nebolo zrejme ústavnokonformné. Naopak, obsahom princípu ochrany slabšej strany v procesných vzťahoch je akési „dorovnanie“ procesného postavenia tejto slabšej strany tak, aby bola zabezpečená spomínaná funkčná procesná rovnosť a pomyselná rovnaká štartovacia čiara pre obe sporové strany. Podstatou ochrany slabšej strany v procesnoprávných vzťahoch je tak dorovnanie procesného postavenia tejto slabšej strany na tú úroveň, ktorá funkčne koreluje s procesným postavením protistrany („silnejšej“ procesnej strany). Princíp ochrany slabšej procesnej strany teda znamená, že slabší subjekt sa má „chrániť“ len do tej miery, kým sa nedosiahne spomínaná funkčná procesná rovnosť; rozhodne by nebolo správne interpretovať princíp ochrany slabšej strany v tom zmysle, že sa má zabezpečiť akési nadradené postavenie slabšej strany vo vzťahu k protistrane (porov. ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 44 a nasl.). Možno tiež uviesť, že sudcovia využívajú v rozsudkoch tiež povinnosť úhrady v splátkach.

Ústavný súd sa konfrontoval s proporcionalitou, ako ju testovala vláda (bod 10.8), a uvádza, že vláda preakcetováva ochranu dlžníka – spotrebiteľa procesným a zjednodušujúcim spôsobom na úkor iných, zložitejších a subtilnejších riešení, resp. vláda (bod 10.9) znižuje intenzitu zásahu.

41. Sociálne problémy (veľa dlžníkov) nemožno riešiť len cez spotrebiteľské právo hmotnoprávnym a procesnoprávnym zvýhodnením (porov. bod 46). Na to slúžia iné ciele prostriedky, ako napríklad správne nastavené konkurzy, exekúcie či osobné bankroty, ktoré boli ostatnými novelami spriechodnené. Opačný postup môže súvisieť s nezodpovedným správaním, tzv. morálnym hazardom. Úprava taktiež posúva sudcu do neprirodzenej role vyhľadávača dôkazov v prospech jednej strany.

- judikatúra ESĽP

42. Právny zástupca národnej rady namieta (bod 11.10), že premlčané pohľadávky sú mimo rozsahu (scope) ochrany majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu, z čoho odvodzuje aj ústavnosť § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa z hľadiska procesnej rovnosti. Ponúka k tomu pasáž z nekonkretizovaného rozhodnutia ESĽP, podľa ktorého ESĽP za majetok nepovažuje premlčanú pohľadávku. Európsky súd pre ľudské práva vo svojich rozhodnutiach konštantne (rozhodnutie o prijateľnosti Ladislav a Aurel Brežní v. Slovenská republika zo 4. 3. 1996, sťažnosť č. 23131/96; z nedávnych Grigolovič v. Litva, rozsudok z 10. 10. 2017, sťažnosť č. 54882/10, bod 33) uvádza, že za majetok sa v zmysle čl. 1 dodatkového protokolu nepovažuje nádej na uznanie bývalého vlastníckeho práva, ktorého výkon už dlho nie je efektívny, ani podmienená pohľadávka, ktorá zanikla pre nerealizáciu podmienky („...*nor can a conditional claim which lapses as a result of the non-fulfilment of the condition*“; „...*ni une créance conditionnelle qui se trouve périmée par suite de la non-réalisation de la condition*“), a ako prípad, príklad podmienenej pohľadávky je uvádzaná sťažnosť Portugalca proti Belgicku, kde išlo o veľmi špecifický prípad neúspešnej snahy o vrátenie aktív s pozadím v 2. svetovej vojne (Mario de Napoles Pacheco v. Belgicko, sťažnosť č. 7775/77, rozhodnutie Európskej komisie pre ľudské práva z 5. 10. 1978, DR 15, p. 143).

43. V právnej vete rozhodnutia o prijateľnosti Ladislav a Aurel Brežní v. Slovenská republika stojí: *«The hope that an old property right, which it has long been impossible effectively to exercise, may be recognised as having survived is not a „possession“, nor is a conditional claim which lapses as a result of the non-fulfilment of the condition.»* Preklad tejto právnej vety zastúpením Rady Európy na Slovensku znie: *«Naopak, za „majetok“ sa v*

zmysle článku 1 Protokolu č. 1 nepovažuje nádej na uznanie bývalého vlastníckeho práva, ktorého výkon už dlho nie je efektívny, ani podmienená pohľadávka, ktorá je premlčaná pre nerealizáciu podmienky.» Ústavný súd tak zistil, že pojem „premlčanie“ sa dostal do právnej vety a prípadne literatúry dobovým nesprávnym prekladom právnej vety z rozhodnutia o prijateľnosti Ladislav a Aurel Brežní v. Slovenská republika. Čo sa týka kategórie „nádej na uznanie bývalého vlastníckeho práva, ktorého výkon už dlho nie je efektívny“, táto sa vzťahuje na dejinne unikátne situácie, akými sú napríklad majetkové reštitúcie. Možno konštatovať, že z judikatúry ESLP nevyplýva, že by premlčaná pohľadávka nemala ochranu čl. 1 dodatkového protokolu.

- európske právo

44. Národná rada (bod 9.8) aj právny zástupca (bod 11.2) opakovane argumentovali bežiacim infringement case č. 2012/4165. V prvom rade (porov. bod 32) treba uviesť, že dané konanie sa týkalo nekalých podmienok (Unfair terms and practices in relation to consumer credit contracts) a rozhodcovských konaní, a nie otázok procesného osudu premlčaných spotrebiteľských pohľadávok (porov. Notice to members z 31. 10. 2017 Európskeho parlamentu – Petition 0513/2013 by Anna Certikova (Slovak), on unfair business practices applied by a private life insurance company in Slovakia). Konanie bolo začaté 25. apríla 2013 oznámením podľa čl. 258 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, dosiaľ nebola v tomto smere podaná na Slovenskú republiku žaloba a vzhľadom na legislatívne opatrenia týkajúce sa týchto otázok možno očakávať ukončenie tohto konania. Možno dodať, že všeobecné súdy často odkazujú na toto konanie č. 2012/4165, aj keď dosiaľ prebiehalo v prvých fázach a neverejne, a nie sú z neho k dispozícii oficiálne pramene.

45. Vláda najdôraznejšie (body 10.3 a 10.4) argumentuje tým, že predmetná úprava je priam požadovaná právom Európskej únie. Podobne argumentuje aj právny zástupca (bod 11.3). V prvom rade je potrebné uviesť, že v predmetnej veci nejde o transpozíciu, a pripomenúť rozdiel medzi nekalosťou podmienok a otázkou premlčania. K tomu možno uviesť, že z práva Európskej únie neplynie žiadna priama povinnosť k takémuto chráneniu spotrebiteľa a neplynie to ani z čl. 169 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ani z čl. 38 Charty základných práv Európskej únie (to sú články ktoré majú charakter legislatívneho základu pre činnosť Únie, resp. sú vyjadrením určitej hodnoty/zásady v politikách Únie). A taktiež takáto povinnosť nie je vyabstrahovateľná ani z princípu *l'effet utile* – štát, ktorý takúto úpravu nemá, určite nebráni dosahovaniu cieľov Únie a jej práva. Predovšetkým však čl. 8 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách nie je príkazom k paternalizmu, ale naopak, je vyjadrením minimálnej harmonizácie v oblasti ochrany spotrebiteľa. Štátom dáva voľnosť, je to učebnicový príklad voľného, diskrečného ustanovenia. Inak povedané: To, že nám právo Európskej únie niečo umožňuje, neznamená, že to od nás vyžaduje – teda nedá sa za to skrývať – a teda i prijatie (a ústavnosť) takejto úpravy je vecou vnútroštátnych pravidiel. K tomu, že uvedený čl. 8 nie je príkazom k čo najväčšej ochrane spotrebiteľa možno zmieniť napríklad rozsudok Súdneho dvora C-191/15 Verein für Konsumenteninformation, ods. 55: „*Pokiaľ totiž ide o preskúvanie podmienok v rámci konania na základe individuálnej žaloby podanej spotrebiteľom, právo, ktoré je stanovené ako rozhodné pre zmluvu, sa môže líšiť od práva, ktoré je stanovené ako rozhodné pre žalobu o zdržanie sa konania, v prípade porušenia. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na to, že úroveň ochrany spotrebiteľov je v jednotlivých členských štátoch ešte stále rôzna, tak ako to vyplýva z článku 8 smernice 93/13, takže posúdenie podmienky môže byť za rovnakých okolností rôzne, a to podľa rozhodného práva.*“ Taktiež podľa stanoviska generálnej advokátky

Trstenjak vo veci C 618/10 Banco Español de Crédito, ods. 79: „*Ďalej treba pripomenúť, že smernica 93/12, ako jednoznačne vyplýva z jej dvanásteho odôvodnenia, vykonáva iba čiastočnú a minimálnu harmonizáciu vnútroštátnych právnych predpisov vo vzťahu k nekalým zmluvným podmienkam. Zásadným normatívnym vyjadrením zásady minimálnej harmonizácie je právomoc priznaná článkom 8, ktorá výslovne stanovuje právo členských štátov prijať prísnejšie ustanovenia, zlučiteľné so Zmluvou v oblasti pôsobnosti tejto smernice, aby sa zabezpečila vyššia úroveň ochrany spotrebiteľa. Ako som uviedla vo svojich návrhoch vo veci Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, tento prístup minimálnej harmonizácie priznáva členským štátom výraznú diskrečnú právomoc, ktorú obmedzujú iba všeobecné hranice práva Únie, predovšetkým primárne právo. Vzhľadom na to majú členské štáty v zásade možnosť vo vlastných vnútroštátnych občianskych súdnych poriadkoch stanoviť povinnosť pre svoje súdy ex officio a a limine preskúmať prípadnú nekalú povahu zmluvnej podmienky v rámci konania o platobnom rozkaze.*“ Ústavný súd vníma rozhodnutia Súdneho dvora, akým je napr. Asturcom (C-40/08), ktoré rekonfigurujú tradičné vnímanie nachádzacej a exekučnej fázy súdneho rozhodovania, ale aj Asturcom stále mieri v podstate na nekalé podmienky.

46. Zo stanoviska národnej rady a vlády možno jasne vnímať, že tieto veľmi zdôrazňujú silnú spoločenskú potrebu či tlak na ochranu dlžníckeho spotrebiteľa a táto spoločenská atmosféra má ovplyvňovať nielen normotvorbu, ale aj jej interpretáciu vrátane tej ústavnej. To je veľmi podnetná argumentácia, pretože ochrane spotrebiteľov priradzuje povahu takmer „verejného poriadku“ a vystihuje uvažovanie normotvorcu. K tomu možno uviesť, že aj keď je ochrana spotrebiteľov neoddeliteľnou súčasťou súčasného súkromného práva a postavenie spotrebiteľov je potrebné brať vážne, ochranu spotrebiteľov je nutné interpretovať triezvo, neutrálne ako akékoľvek iné inštitúty s tým, že táto ochrana je už súčasťou zákonnej normy ako účel právnej normy a už nepotrebuje osobitnú expanzívnu interpretáciu nad rámec interpretačných štandardov vrátane teleologického výkladu. Koncept ochrany spotrebiteľa v klasickom poňatí nie je v napätí s ústavou, ale to neznamena, že je priamo ústavným princípom (porov. 11.4)

47. Ústavný súd k tomu uvádza, že túto spoločenskú „energiiu“ je potrebné usmerniť práve ku koncepcnejším a nezjednodušujúcim normatívnym riešeniam. Z pohľadu európskeho práva, v ktorom je ochrana spotrebiteľa cieľom samotným bez ohľadu na štyri slobody, je potrebné uviesť, že aj luxemburským súdom nedávno rozhodnutá vec C-42/15 Home Credit Slovakia, a. s., proti Kláre Bíróovej naznačuje, že aj ochrana spotrebiteľa musí mať rozumnú mieru. Pri novom zákonodarnom procese bude potrebné brať do úvahy tak rovnosť medzi dlžníkmi spotrebiteľmi a nespotrebitelmi, ako aj medzi veriteľmi a spotrebiteľmi.

- princíp legality

48. Ústavný súd sa s rešpektom k autonómii legislatívneho procesu považuje za vhodné v rámci testu legality vyjadriť k otázke terminológie a temporality. Ustanovenie § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa vzbudilo v právnej praxi legitímny rozruch (porov. ŠTEVČEK, M. Komentár k § 100 OZ. In: *Občiansky zákonník I, Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 676; OVEČKOVÁ, O. Inštitút premlčania a povinnosť súdu ex officio prihliadať na premlčanie. In: *Právny obzor*. 2015, roč. 98, č. 2, s. 178 – 186; VOJČÍK, P. Spotrebiteľ v podnikateľskom prostredí. In: *Právo, obchod, ekonomika V*. Košice : Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2016, s. 536 a nasl.; STRAPÁČ, P. Premlčanie práva v spotrebiteľských veciach po novele zákona o ochrane spotrebiteľa v podmienkach Slovenskej republiky. In: *Justičná revue*. 2015, roč. 67, č. 6 – 7, s. 772 – 781.), pretože posunulo podstatu tradičného inštitútu premlčania, a to

v prospech jednej strany zmluvného vzťahu – spotrebiteľ'a. Títo autori však kritizovali úpravu z civilistických pozícií. Právnu úpravu naopak obhajoval Milan Budjač, ktorého argumenty sa značne zhodujú so stanoviskom vlády (BUDJAČ, M. K namietanej protiústavnosti § 5b zákona o ochrane spotrebiteľ'a. In: *Súkromné právo 1/2017*, s. 8 a nasl.). Ústavný súd rozumie námietkam kritikov, rozumie citlivosti právnikov na ich *terminológiu* (porov. LUBY, Š. Teoretické otázky právnej terminológie v normotvornom procese. In: *Právnik 8/1974*), pretože táto terminológia znamená predvídateľnosť. Je pravdou, že zákonodarca do pojmu premlčanie vsunul obsah, ktorý býva typický pre preklúziu, a to povinnosť súdu prihliadať na uplynutie „premlčacej“ doby, avšak samotné subjektívne právo veriteľ'a nezaniká. Akademici a praktici vyčítajú zákonodarcovi, že nekorektne nazval premlčanie preklúziou a táto „neférovosť“ podľa nich prekračuje prah protiústavnosti (Možno tu spomenúť, že svojho času bol aj § 89 ods. 1 zákona č. 191/1950 Sb. Zákon zmenkový a šekový v znení neskorších predpisov: „Vystaviteľ alebo prijímateľ, ktorých zmenečný záväzok zanikol premlčaním alebo tým, že nebol včas vykonaný úkon potrebný na zachovanie zmenečného nároku, zostávajú majiteľ'ovi zmenky zaviazaní, len pokiaľ sa na jeho škodu obohatili.“ vykladaný ako preklúzia; porov. PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. II. díl. Praha : Codex, 1994, 312 s.).

49. Ústavne relevantnou časťou návrhu je ďalej otázka temporality, pretože norma je formulovaná procesne, ale lokalizovaná v špeciálnej norme na ochranu spotrebiteľ'a, teda ani na pôdoryse Občianskeho zákonníka, ani na pôdoryse Civilného sporového poriadku, a súd nie je označený ako súd, ale ako podmnožina orgánov rozhodujúcich o nárokoch. Ústavný súd vníma zvýšenú ochranu hmotnoprávných horizontálnych právnych vzťahov. V náleze sp. zn. PL. ÚS 10/06 (bod 10) týkajúcom sa zmien vo výpočte príplatku k dôchodku sudcom ústavný súd uviedol, že teória rozlišuje medzi právami, ktoré štát zákonom uznáva (typicky napr. práva vyplývajúce zo zmluvnej autonómie súkromného práva), a právami, ktoré štát ľubovoľne ustanovuje. V druhom prípade, pod ktorý spadá otázka príplatku k dôchodku, má zákonodarca široký priestor k nearbitrárnej modifikácii, ba k zrušeniu takto priznaného práva. Vzhľadom na absenciu intertemporálneho ustanovenia vyvstala debata o hmotnoprávnom alebo procesnoprávnom charaktere § 5b zákona o ochrane spotrebiteľ'a, ktorý by mal byť určujúci pre jej časovú pôsobnosť. Aj vzhľadom na formuláciu sa v rozhodovacej činnosti presadilo vnímanie procesné (bod 19) s okamžitou účinnosťou novej právnej úpravy. Ako uvádza literatúra (porov. CSACH, K. Časová pôsobnosť hmotných, procesných noriem a judikatúry – Právna istota a sofistika. In: *Zborník z konferencie 21. slovenské dni práva*. Bratislava : SAK, 2015, s. 16 a nasl.): *«akúkoľvek hmotnoprávnou normu však dokážeme formulovať tak, aby znela procesnoprávne („Súd vyhovie žalobe o zaplatenie kúpnej ceny, ak...“). Časová pôsobnosť procesných noriem má však chrániť legitímne očakávania jednotlivca. Princípy časovej pôsobnosti práva pôsobia ako mechanizmus ochrany subjektívnej slobody jednotlivca pred štátom. Sú to pravidlá namierené proti štátu ako regulátorovi. Nemá mu byť umožnené iba „krasomluvou“ princíp aretroaktivity vylúčiť. Na druhej strane, v prípade prihliadnutia na premlčanie je to ale jedno. Ťažko totiž argumentovať, že účastník má legitímnu dôveru v to, že druhý účastník nevyužije určité svoje právo, a to ani s ohľadom na prípadný štatistický výskyt tohto javu. Aj keby zákonodarca úprimne priznal, že v spotrebiteľ'ských zmluvách sa premlčanie považuje za preklúziu aj vo vzťahoch, o ktorých ešte súd nerozhodol, nemuselo by to byť automaticky popretím zákazu spätnej účinnosti právnych noriem, ale ešte prípustnou nepriamou retroaktivitou.»* Úvahy o terminológii a temporalite tak naznačujú zátäže z hľadiska normotvorby.

50. Z uvedených dôvodov nemôže ústavný súd striktne v okolnostiach danej veci nezohľadniť demokratický rámec normotvorby a zúžiť svoj pohľad len na procesné základné práva. Ústavný súd tak musí vnímať aj férovosť normotvorby v širšom legislatívno-technickom zmysle, ktorá je reflektovaná v samotnej výslednej norme. Právna úprava obsahuje viacero kontroverzných komponentov [(i) ide o premlčanie či preklúziu?; (ii) ide o hmotné či procesné právo?; (iii) ide o okamžitý účinok zákona alebo inú temporalitu?; (iv) je možné žiadať sudcu, aby sa takmer meritórne angažoval vo veci?; (v) nie je úprava príliš plošná, priamočiara, neberúca do úvahy kategórie spotrebiteľov]. Ústavný súd nepodozrieva a v zásade ani nemôže podozrievať zákonodarcu, že pri prijímaní napadnutej úpravy nemal dobrú vôľu reagovať na sociálne problémy spotrebiteľov. Každopádne však napadnutá právna úprava posudzovaná ako celok môže u občianskej spoločnosti vzbudzovať dojem, že právo nie je úsilím o stanovenie jasných a férových pravidiel, ale akýmsi „fiskálnym“ (Premlčanie je vo všeobecnosti hmotné, ale pre spotrebiteľov sa stáva cez proces zrazu preklúziou.) či „trikom“ moci. Právo je konzervatívny sociálny konštrukt a výkyv, akým sa javí aj napadnuté ustanovenie, ho môže umenšovať na trpené predpisy.

51. Ústavný súd konštatuje, že tieto jednotlivé ústavne sporné komponenty napadnutého ustanovenia nie jednotlivo, ale vo svojom súčte berúc do úvahy ústavnú profylaxiu prekračujú prah komponentu právnej istoty ako súčasti princípu právneho štátu, ako aj práva na súdnu ochranu. V tomto zmysle je porušený princíp legality ako komponent procesnej férovosti, a takto aj „férovosť“ legislatívna chránená čl. 1 ods. 1 ústavy. Ústavný súd je presvedčený, že aj diskusia súvisiaca s predmetným nálezom prispeje k tomu, aby jednotliví právni aktéri, zvlášť dlžníci – spotrebitelia, lepšie porozumeli svojim právnym pozíciám.

- účinky nálezu

52. Aj keď čl. 46 ods. 1 a čl. 1 ods. 1 ústavy viažu len mocenské orgány, derogácia ustanovenia sa týka aj súkromných spotrebiteľských rozhodcovských súdov, pretože prostredníctvom zákonného textu, napr. subsidiárnej aplikácie Civilného sporového poriadku má čl. 46 ods. 1 ústavy horizontálne účinky, a aj keď sú rozhodcovské súdy súkromnými entitami (PLz. ÚS 5/2015), tak nie je sporné, že slovo orgán z § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa, ako aj z § 112 Občianskeho zákonníka (Ak veriteľ v premlčacej dobe uplatní právo na súde alebo u iného príslušného orgánu a v začatom konaní riadne pokračuje, premlčacia doba od tohto uplatnenia po dobu konania neplynie. To platí aj o práve, ktoré bolo právoplatne priznané a pre ktoré bol na súde alebo u iného príslušného orgánu navrhnutý výkon rozhodnutia.) zahŕňa aj tieto entity.

53. Ústavný súd zvažoval, či vzhľadom na vec sp. zn. 36 C 117/2015, z ktorej vzišiel návrh, nezúžiť rozhodnutie len na slovo „premlčanie“ z § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa, ale z dôvodov uvedených v bode 19 sa rozhodol derogovať celé ustanovenie.

54. Uvedené právne závery viedli ústavný súd k zisteniu, že medzi § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa a čl. 46 ods. 1 ústavy v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy je nesúlady, a preto ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výroku tohto nálezu.

55. Podľa čl. 125 ods. 3 ústavy ak ústavný súd svojím rozhodnutím vysloví, že medzi právnymi predpismi uvedenými v odseku 1 je nesúlady, strácajú príslušné predpisy, ich časti, prípadne niektoré ich ustanovenia účinnosť. Orgány, ktoré tieto právne predpisy vydali, sú povinné do šiestich mesiacov od vyhlásenia rozhodnutia ústavného súdu uviesť ich do súladu s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami vyhlásenými spôsobom ustanoveným zákonom. Ak tak neurobia, také predpisy, ich časti alebo ustanovenia strácajú platnosť po šiestich mesiacoch od vyhlásenia rozhodnutia. Podľa čl. 125 ods. 6 ústavy

rozhodnutie ústavného súdu vydané podľa odsekov 1, 2 a 5 sa vyhlasuje spôsobom ustanoveným na vyhlasovanie zákonov. Právoplatné rozhodnutie ústavného súdu je všeobecne záväzné.

56. Vychádzajúc z citovaného bude úlohou národnej rady do šiestich mesiacov od vyhlásenia tohto nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky uviesť ustanovenie § 5b zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov do súladu s čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy. Ak tak národná rada v tejto lehote neurobí, stratí označené ustanovenie zákona po uplynutí tejto lehoty platnosť.

57. K tomuto rozhodnutiu sa podľa § 32 ods. 1 zákona o ústavnom súde pripája odlišné stanovisko sudkyne Ivetty Macejkovej a sudcu Milana Ľalíka.

Odlišné stanovisko sudcu Milana Ľalíka k nálezu vo veci sp. zn. PL. ÚS 11/2016

Podľa § 32 ods. 1 zákona o ústavnom súde uplatňujem odlišné stanovisko k výroku a odôvodneniu označeného nálezu z dôvodu ďalej (v stručnosti) uvedených úvah:

1. Z čl. 1 ods. 2 ústavy v spojení s princípom spolupráce ustanoveným v čl. 10 ZES vyplýva, že domáce právne predpisy vrátane ústavy majú byť interpretované v súlade s princípmi európskej integrácie a spolupráce únijných orgánov a orgánov členského štátu. Preto aj ústavný súd musí vždy voliť taký výklad dotknutých ustanovení ústavy, ktorý podporuje realizáciu tohto záväzku, a to sa v tomto prípade nestalo.

2. Ochrana spotrebiteľa predstavuje totiž jeden z princípov, na ktorých je založené fungovanie Európskej únie, ktorým sa musí Slovenská republika ako jej členský štát, resp. jej orgány pri svojej činnosti riadiť. Musí ho rešpektovať pri začleňovaní obsahu úijného práva do vnútroštátneho právneho poriadku alebo sa v dôsledku členstva v Európskej únii určitej úpravy zdržať (tzv. pozitívna a negatívna implementácia), ako to pre ňu vyplýva z čl. 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii a hlavne z čl. 291 ods. 1 v spojení s čl. 169 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Pre moc súdnu – teda vrátane aj ústavného súdu – z toho plyní povinnosť interpretovať a aplikovať vnútroštátne právo (vrátane ústavy) eurokonformným spôsobom, teda pri viacerých výkladových variantoch voliť tú, ktorá bude v súlade s právom Európskej únie, v danom prípade hlavne v súlade s pravidlami stanovenými v smernici Rady 93/13/EHS. Podľa čl. 7 ods. 1 a čl. 8 tejto smernice „členské štáty zabezpečia, aby v záujme spotrebiteľov a subjektov hospodárskej súťaže existovali primerané a účinné prostriedky, ktoré by zabránili súvislému uplatňovaniu...“. Toto priviedlo Národnú radu Slovenskej republiky k pozitívnemu zásahu formou vloženia § 5b do zákona o ochrane spotrebiteľa č. 102/2014 Z. z., čo pripúšťa aj judikatúra Súdneho dvora Európskej únie (C-240/98 až C-244/98, C-168/05, C-243/08, C-618/10). Účel námietky vzniesť premlčanie v záujme ochrany spotrebiteľa možno zaručiť iba tak, ak je súdu priznaná možnosť posúdiť túto námietku ex off. Jej zmyslom totiž je okrem ochrany spotrebiteľa aj skutočnosť, aby sa súd mnohokrát bagatelnou nezaoberal, ďalej ju materiálne neskúmal – a to prípadne aj v ďalšom inštančnom postupe, pretože vnieť námietku premlčania možno aj v odvolacom konaní – a tak nezaťažoval súdny systém (aj tak preťažený) nehospodárnymi spormi.

Zmyslom zrejme bola aj snaha zákonodarcu poskytnúť dlžníkovi právnu istotu, ktorý nemožno považovať ani za neprimeraný, ani za nelegitímny; spoločenský záujem tu totiž dôvodne prevažuje nad individuálnym záujmom veriteľa.

3. Článok 1 ods. 1 ústavy vyjadruje „najvšeobecnejší princíp“, ktorý sa v Slovenskej republike uplatňuje a od ktorého sa odvíjajú jednotlivé práva a slobody, ktorých porušením automaticky dochádza aj k porušeniu tohto princípu. Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu princíp právneho štátu ustanovený v čl. 1 ods. 1 ústavy je základným ústavnoprávnym princípom v Slovenskej republike. Ak zákonodarca uplatní svoju zákonodarnú právomoc v nesúlade s iným ustanovením ústavy, zároveň tým poruší aj základný princíp ústavnosti ustanovený čl. 1 ods. 1 ústavy (PL. ÚS 15/98, PL. ÚS 1/2017).

4. Návrh na posúdenie súladu ustanovenia § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa konajúci okresný súd založil na rozpore ustanovenia s čl. 1 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 ústavy. Návrh je redukovaný len na právnu úpravu premlčania, t. j. iba časť dispozície namietanej právnej normy, hoci návrh vo veci samej redukcii iba na slová „vrátane jeho premlčania“ neobsahuje; preto už z tohto dôvodu mala byť sťažnosť odmietnutá podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

5. Argumentovanie nesúladu ustanovenia § 5b zákona o ochrane spotrebiteľa a poukazom na čl. 1 ods. 1 v spojení s čl. 46 ods. 1 ústavy považujem za veľmi problematické. V teoretickej rovine síce nemožno vylúčiť porušenie čl. 46 ods. 1 ústavy normotvornou právomocou orgánov verejnej moci, ale citovaný článok ústavy je primárnou ústavnou bázou pre zákonom upravené konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky príslušných na poskytovanie právnej ochrany (II. ÚS 91/08).

Z tohto dôvodu som toho názoru, že namietanie porušenia čl. 46 ods. 1 ústavy je príznačné predovšetkým v konaniach podľa čl. 127 ods. 1 ústavy (III. ÚS 25/01) a predmetný článok ústavy predstavuje v konaniach podľa čl. 125 ústavy referenčnú normu abstraktnej konkrétnej kontroly ústavnosti iba sporadicky (PL. ÚS 9/2012), najmä vtedy, ak zákonodarca odníma alebo podstatným spôsobom generálne alebo selektívne sťažuje uplatnenie práva osoby na prístup k súdu, prípadne zo súdnej kontroly vylučuje rozhodovanie o právach a povinnostiach (PL. ÚS 25/00, PL. ÚS 115/2011).

6. Napadnutá právna úprava však nijakým spôsobom nenarúšala naplňovať základné právo dotknutej osoby na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy ani právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a ani právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces podľa čl. 47 charty za podmienky, že si ho uplatnila včas v zmysle zásady *vigilantibus iura scripta sunt*.

7. Z uvedených dôvodov nemalo byť sťažnosti okresného súdu vyhovené.

Odlišné stanovisko sudkyne Ivetty Macejkovej k veci sp. zn. PL. ÚS 11/2016

1. Podľa § 32 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) pripájam odlišné stanovisko k nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sp. zn. PL. ÚS 11/2016 zo 7. februára 2018, ktorým ústavný súd rozhodol o návrhu Okresného súdu Košice II, zastúpeného samosudcom JUDr. Rastislavom Pellom (ďalej len „navrhovateľ“), na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 144 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade § 5b zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej aj „napadnuté ustanovenie“) s čl. 1 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 ústavy.

2. Ústavný súd nálezom sp. zn. PL. ÚS 11/2016 zo 7. februára 2018 rozhodol, že ustanovenie § 5b zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov nie je v súlade s čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy.

3. S rozhodnutím väčšiny pléna, ktoré je vyjadrené vo výroku a bližšie konkretizované v odôvodnení nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 11/2016 zo 7. februára 2018, nesúhlasím, a preto k tomuto rozhodnutiu pripájam svoje odlišné stanovisko, pričom moje hlavné výhrady k tomuto rozhodnutiu možno zhrnúť takto:

I. K navrhovateľom namietanému nesúladu napadnutého ustanovenia s čl. 1 ods. 1 ústavy

4. Pokiaľ ide o navrhovateľom namietaný nesúlad napadnutého ustanovenia s čl. 1 ods. 1 ústavy, navrhovateľ v odôvodnení svojho (trojstranového) návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov neuvádza absolútne žiadne argumenty, ktorými by zdôvodnil svoje tvrdenie o nesúlade napadnutého ustanovenia s čl. 1 ods. 1 ústavy. Už samotná absencia akýchkoľvek dôvodov tak zakladá dôvod na to, aby ústavný súd návrhu navrhovateľa na vyslovenie nesúladu napadnutej právnej úpravy s čl. 1 ods. 1 ústavy nevyhovel.

5. Nad rámec možno v tejto súvislosti len pre úplnosť uviesť, že vyslovovanie nesúladu s čl. 1 ods. 1 ústavy by podľa môjho názoru malo byť vyhradené len pre osobitné najvážnejšie prípady porušenia princípov demokratického právneho štátu, resp. pre prípady, ak ide o vyslovovanie nesúladu s niektorým z právnych princípov právneho štátu, ktorý nemožno vyvodiť z iných ustanovení ústavy – napr. požiadavka právnej istoty, zákaz retroaktivity, princíp proporcionality a pod.

Ak teda niektorý z princípov právneho štátu je možné vyvodiť z iných (špeciálnych) ustanovení ústavy, neprichádza podľa môjho názoru do úvahy vyslovovanie nesúladu s čl. 1 ods. 1 ústavy. Inak povedané, vyslovenie nesúladu napadnutej právnej úpravy s niektorým z ustanovení ústavy nezakladá automaticky dôvod aj na vyslovenie nesúladu napadnutej právnej úpravy s čl. 1 ods. 1 ústavy.

6. V predmetnej veci je „v hre“ rovnosť účastníkov konania, ktorá je samostatne chránená čl. 47 ods. 3 ústavy. Ak by sme teda aj čisto hypoteticky pripustili (nepravdepodobnú) možnosť, že napadnuté ustanovenie je v rozpore s princípom rovnosti účastníkov konania, prichádzalo by to úvahy len vyslovenie jeho nesúladu s čl. 47 ods. 3 ústavy, nie však s čl. 1 ods. 1 ústavy.

7. Podľa môjho názoru nález sp. zn. PL. ÚS 11/2016 zo 7. februára 2018 umelo „pretláča“ nesúlad napadnutého ustanovenia s čl. 1 ods. 1 ústavy len z toho dôvodu, aby obišiel zásadnú skutočnosť, že navrhovateľ pochybil, keď nenamietal nesúlad napadnutého ustanovenia s relevantným ustanovením ústavy – čl. 47 ods. 3 ústavy. Nález sa tak zdôrazňovaním čl. 1 ods. 1 ústavy snaží aktivisticky napraviť pochybenie navrhovateľa, keď sa snaží, aby ústavný súd cez čl. 1 ods. 1 ústavy posudzoval nesúlad napadnutého ustanovenia s princípom rovnosti účastníkov konania, čo však (ako už bolo uvedené) nie je podľa môjho názoru možné.

II. K navrhovateľom namietanému nesúladu napadnutého ustanovenia s čl. 46 ods. 1 ústavy

8. Pokiaľ ide o navrhovateľom namietaný nesúlad napadnutého ustanovenia s čl. 46 ods. 1 ústavy, ktorý navrhovateľ odôvodňuje právom účastníka na nestranný súd, stotožňujem sa s odôvodnením nálezu v tom, že z hľadiska práva na nestranný súd nemohol ústavný súd

návrhu navrhovateľa vyhovieť, keďže ťažiskom veci nie je základné právo na nestranný súd, ale ťažiskom veci je otázka rovnosti účastníkov konania, ktorá však nie je garantovaná čl. 46 ods. 1 ústavy, ale čl. 47 ods. 3 ústavy, ktorý však navrhovateľ v petite svoje návrhu ako referenčnú normu neuviedol.

Odôvodnenie nálezu (24. bod odôvodnenia nálezu) v tejto súvislosti správne uvádza, že *„predmetom konania o súlade s právom na nestrannosť by mohla byť norma, ktorá by deformovala garancie, ktoré vylučujú osobný záujem sudcu na výsledku konania, ale nie norma, ktorá vzbudzuje podozrenie z toho, že hmotnoprávne, či procesnoprávne preferuje jednu stranu súkromnoprávneho vzťahu“*.

9. V súlade s uvedeným možno podľa môjho názoru zovšeobecniť, že čl. 46 ods. 1 ústavy môže predstavovať referenčnú normu abstraktnej kontroly ústavnosti v zásade len vtedy, ak by navrhovateľ návrhom na začatie konania o súlade právnych predpisov namietal, že zákonodarca napadnutým ustanovením odňal alebo podstatným spôsobom generálne alebo selektívne sťažil uplatnenie práva osoby na prístup k súdu, prípadne vtedy, ak by podľa navrhovateľa zákonodarca napadnutým ustanovením vyňal rozhodovanie o právach a povinnostiach zo súdnej kontroly.

10. V predmetnej veci *prima facie* nejde ani o jeden z už uvedených prípadov – zákonodarcom stanovená povinnosť súdu *ex officio* prihliadať na premlčanie spotrebiteľského úveru nepochybne nesťažuje uplatnenie práva osôb na prístup k súdu a ani v jeho dôsledku nedochádza k vyňatiu rozhodovania o právach a povinnostiach zo súdnej kontroly.

11. Vychádzajúc z už uvedeného možno podľa môjho názoru konštatovať, že príčinnú súvislosť medzi napadnutým ustanovením a čl. 46 ods. 1 ústavy vykonštruoval navrhovateľ namiesto toho, aby sa zaoberal otázkou o potenciálnej súvislosti napadnutého ustanovenia s čl. 47 ods. 3 ústavy, pričom následne aj nález sp. zn. PL. ÚS 11/2016 zo 7. februára 2018 v snahe vyhovieť návrhu navrhovateľa taktiež umelo vytvára príčinnú súvislosť medzi napadnutým ustanovením a čl. 46 ods. 1, resp. čl. 1 ods. 1 ústavy, čo je podľa môjho názoru potrebné jednoznačne odmietnuť ako neprípustný prejav súdneho aktivizmu zo strany ústavného súdu.

12. Vzhľadom na absenciu príčinnej súvislosti medzi napadnutým ustanovením a čl. 46 ods. 1 ústavy možno preto zároveň konštatovať, že celý test proporcionality obsiahnutý v odôvodnení nálezu je v okolnostiach daného prípadu bezpredmetný. Test proporcionality by bol namieste len v prípade, ak by navrhovateľ namietal nesúlad napadnutého ustanovenia so správnou referenčnou normou, t. j. ak by namietal nesúlad napadnutého ustanovenia s čl. 47 ods. 3 ústavy, ktorý garantuje rovnosť účastníkov konania.

Len v takom prípade by do úvahy prichádzal nasledujúci krok ústavného súdu v podobe vykonania testu proporcionality, resp. krok v podobe klasického ústavnoprávneho testu zákazu diskriminácie, keďže čl. 47 ods. 3 ústavy je jedným zo špeciálnych ustanovení ústavy, ktoré (popri generálnej klauzule zakotvujúcej princíp rovnosti a dôstojnosti v čl. 12 ústavy) zabezpečujú rovnosť v určitých konkrétnych situáciách a oblastiach, pričom v prípade čl. 47 ods. 3 ústavy ide konkrétne o zabezpečenie rovnosti účastníkov konania.

13. V súvislosti s tým, že navrhovateľ v petite svojho návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov uviedol nesprávnu referenčnú normu, čo sa následne pokúša „zhojiť“ nález, považujem za vhodné pripomenúť doterajšiu judikatúru ústavného súdu, v ktorej ústavný súd opakovane a konštantne zdôrazňuje, že nie je povinný odstraňovať nedostatky v podaniach navrhovateľov. V prípadoch návrhov na začatie konania podávaných fyzickými osobami a právnickými osobami na taký postup (resp. na zaistenie podania kvalifikovaného návrhu)

služi inštitút povinného právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom a publikovaná judikatúra, z ktorej jednoznačne vyplýva, ako ústavný súd posudzuje nedostatky podaní účastníkov konania (napr. IV. ÚS 409/04, IV. ÚS 168/05, IV. ÚS 77/08, I. ÚS 162/2010, I. ÚS 368/2010, III. ÚS 357/2010, III. ÚS 206/2010, II. ÚS 309/2010, IV. ÚS 134/2010, IV. ÚS 159/2010, IV. ÚS 213/2010, IV. ÚS 234/2010, I. ÚS 594/2012 a iné).

Zmyslom požiadavky kvalifikovaného právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom je, aby ústavný súd ako špecializovaný súdny orgán ochrany ústavnosti nebol neúmerne zaťažovaný nekvalifikovanými návrhmi a nekvalifikovaným prístupom účastníkov ku konaniu.

Napriek tomu, že spomínaná judikatúra ústavného súdu sa týka vymedzenia úlohy kvalifikovaného právneho zastúpenia advokátom v zmysle § 20 ods. 2 zákona o ústavnom súde, je nepochybné, že jej ratio možno v rámci konania o súlade právnych predpisov primerane uplatniť aj vo vzťahu k navrhovateľovi, ktorým je súd, resp. príslušný senát (§ 19 zákona o ústavnom súde), zastúpený predsedom senátu (§ 21 ods. 4 zákona o ústavnom súde), teda osobou, ktorú možno z hľadiska znalosti práva nepochybne považovať za kvalifikovaného zástupcu navrhovateľa (m. m. PL. ÚS 3/2014, PL. ÚS 7/2014).

Konanie ústavného súdu podľa čl. 125 ods. 1 ústavy je pritom zásadne založené na uplatňovaní dispozičnej zásady, ktorá neumožňuje ústavnému súdu dopĺňať z vlastnej iniciatívy procesne relevantným spôsobom nedostatky návrhu na začatie konania, a tým suplovať zodpovednosť navrhovateľa, resp. jeho kvalifikovaného zástupcu za perfektnosť návrhu.

Vychádzajúc z už uvedeného možno zhrnúť, že aj vo vzťahu ku konaniu o súlade právnych predpisov platí, že je zodpovednosťou zástupcu navrhovateľa (vrátane predsedu senátu alebo samosudcu zastupujúcich všeobecný súd) realizovať zastupovanie navrhovateľa kvalifikovane, t. j. tak, aby ústavný súd ako špecializovaný súdny orgán ochrany ústavnosti nebol zaťažovaný nekvalifikovanými návrhmi a nekvalifikovaným prístupom účastníkov ku konaniu. A teda platí, že ani v konaní o súlade právnych predpisov ústavný súd nie je povinný odstraňovať nedostatky v podaní navrhovateľa, ktorým je všeobecný súd, keďže za perfektnosť návrhu na začatie konania v plnej miere zodpovedá kvalifikovaný zástupca zastupujúci všeobecný súd, t. j. predseda senátu alebo samosudca.

14. Aj keď vzhľadom na absenciu príčinnej súvislosti medzi napadnutým ustanovením a čl. 46 ods. 1 ústavy možno konštatovať (ako už bolo uvedené), že celý test proporcionality obsiahnutý v odôvodnení nálezu je v okolnostiach daného prípadu bezpredmetný, považujem za vhodné k nálezom realizovanému testu proporcionality aspoň v krátkosti uviesť:

15. V zmysle nálezom realizovaného testu proporcionality (32. bod odôvodnenia nálezu) má byť na jednej strane vyvažovania „hodnota ochrany menej zorientovaného dlžníka - spotrebiteľa“ a na druhej strane „ústavne chránená férovosť civilného procesu previazaná v širšom zmysle s majetkovou pozíciou veriteľov pôvodných alebo inkasných spoločností“, pričom kľúčovým je druhý krok testu (nevyhnutnosť zásahu do procesnej rovnosti účastníkov konania v spotrebiteľských sporoch) a tretí krok (proporcionality – primeranosť zásahu do procesnej rovnosti účastníkov konania v spotrebiteľských sporoch v užšom zmysle v porovnaní so záujmom na ochrane spotrebiteľov).

Nález pritom dospel k záveru (40. bod odôvodnenia nálezu), že existujú miernejšie prostriedky v porovnaní s napadnutým ustanovením, ktoré mohol zákonodarcu použiť, aby kompenzoval slabšiu faktickú pozíciu spotrebiteľa, pokiaľ ide o právne povedomie, resp. aby zabezpečil ochranu spotrebiteľov „zvlášť formou právnej pomoci, úpravou poučovacej povinnosti“, či „angažovaním centra právnej pomoci“, prípadne „v širšom zmysle úverová a sociálna politika krajiny vôbec“. Nález zároveň poukazuje na niektoré výkladové, aplikačné

aj teoreticko-právne otázky spojené s napadnutým ustanovením, aby následne dospel k záveru (51. bod odôvodnenia nálezu), že „jednotlivé ústavné sporné komponenty napadnutého ustanovenia, nie jednotlivo ale vo svojom súčte, berúc do úvahy ústavnú profylaxiu prekračujú prah komponentu právnej istoty ako súčasti princípu právneho štátu, ako aj práva na súdnu ochranu“.

Už samotná citovaná formulácia (vrátane skutočnosti, že je do hry vtiahnutá „ústavná profylaxia“) naznačuje, že v posudzovanej veci nejde o jasný či zjavný prípad protiústavnosti a výsledok testu proporcionality mohol dopadnúť aj inak. Podľa môjho názoru pri posudzovaní nevyhnutnosti a primeranosti zásahu do procesnej rovnosti účastníkov konania bolo potrebné zvážiť, či miernejšie prostriedky, o ktorých sa hovorí v odôvodnení nálezu, možno považovať za reálne účinné aj v praxi, a to najmä s ohľadom na enormné množstvo spotrebiteľských sporov a nadväzujúcich exekučných konaní, ktoré reálne zablokovali justičný systém, čoho dôkazom je aj pripravovaná exekučná amnestia. Obávam sa, že miernejšie prostriedky dostatočne účinné na dosiahnutie sledovaného cieľa nie sú a že súvisiace závery vyplývajúce z odôvodnenia nálezu v tomto ohľade sú pomerne teoretické. Uvedené platí aj o tvrdení (39. a 40. bod odôvodnenia nálezu), že podľa poznatkov z praxe právna úprava škodí poctivejším dlžníkom, resp. zasahuje do autonómie dlžníkov. Pre takéto tvrdenia nevidím v odôvodnení dostatočnú oporu vo faktoch (premlčaný dlh možno stále plniť dobrovoľne).

Vychádzajúc z uvedených východísk zastávam názor, že ak by aj existovali (čo neexistovali) predpoklady na podrobenie napadnutého ustanovenia testu proporcionality, tak napadnuté ustanovenie by bolo plne spôsobilé v tomto teste proporcionality obstať.

16. Okrem už uvedeného považujem za potrebné osobitne zdôrazniť, že napadnutá právna úprava síce prikazuje súdu prihliadať z úradnej povinnosti na už existujúce zákonné prekážky brániace priznaniu práva veriteľovi, avšak ňou nedochádza k žiadnemu odpúšťaniu dlhov a aj v prípade premlčania naturálna obligácia stále trvá, a dlžník teda môže dobrovoľne plniť.

III. Infringement case 2012/4165

17. Nad rámec uvedeného napokon za nedostatok nálezu sp. zn. PL. ÚS 11/2016 zo 7. februára 2018 považujem aj to, že napriek informácii o súvisiacom prebiehajúcim konaní vo veci porušenia predpisov podľa čl. 258 Zmluvy o fungovaní Európskej únie pred Európskou komisiou (infringement), ktorú vo svojom stanovisku uviedla Národná rada Slovenskej republiky, pričom zároveň navrhla, aby si ústavný súd vyžiadal od Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky kópiu vo veci infringement case 2012/4165 proti Slovenskej republike a pripojil ho ako dôkazný materiál – nález (44. bod odôvodnenia nálezu), obsahuje len krátku zmienku o predmete tohto konania bez uvedenia bližších podrobností.

Samotná skutonosť, že predmetom tohto konania nie je otázka premlčania spotrebiteľských pohľadávok, ale otázka nekalých podmienok a rozhodcovských konaní, pritom podľa môjho názoru nie je dostatočným dôvodom na v podstate úplné ignorovanie tohto konania ústavným súdom, keďže jednotlivé aspekty právnej úpravy ochrany spotrebiteľa sú vzájomne veľmi úzko prepojené, a tak konanie týkajúce sa jedného z aspektov ochrany spotrebiteľa sa v konečnom dôsledku môže týkať aj na prvý pohľad zdanlivo nesúvisiaceho iného aspektu ochrany spotrebiteľa. Zodpovedné posúdenie tohto možného súvisu by si však zo strany ústavného súdu vyžadovalo prejavenie väčšieho záujmu (napr. oboznámenie sa s dôvodmi, ktoré viedli k začatiu infringement case 2012/4165), nielen povrchné poukázanie na predmet infringement case 2012/4165.

Skutočný eurokonformný výklad slovenského právneho poriadku si pritom nepochybne vyžaduje, aby ústavný súd disponoval všetkými relevantnými informáciami vrátane podrobnejších informácií o súvisiacom prebiehajúcom konaní o porušení povinnosti pred Európskou komisiou.

18. V tejto súvislosti je potrebné zároveň osobitne zdôrazniť, že „hodnota ochrany spotrebiteľa“ je hodnotou vyplývajúcou z práva Európskej únie (čl. 169 Zmluvy o fungovaní Európskej únie v spojení s čl. 38 Charty základných práv Európskej únie) a je to ústavne relevantná hodnota preto, že ako záväzok vyplývajúci z už uvedenej medzinárodnej zmluvy ju Slovenská republika musí rešpektovať a chrániť (čl. 1 ods. 2 ústavy), ako aj preto, že je predpokladom na ochranu bezpečnosti, zdravia a hospodárskych záujmov (majetkovej pozície) spotrebiteľov, teda prostriedkom na ochranu základných práv a slobôd týchto osôb.